Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

... 1921 оной ... 21-һээ гарана. | № 94 (18417) | 1990 оной апрелиин 22, воскресени | Сэн 3 мүн.

...ОСКВАДА БОЛОҺОН БАЯРАЙ СУГЛААН

...ождь, Коммунис парти болон Совет гүрэнэй ...е табигша Владимир Ильич Ленинине хубил-... маанадта улам дүтэлүүлээ. Гүнзэгы ехэ хуби-...шараар бэелүүлэгдэжэ байһые бидэ Ленинэй ... хэмжэн шалганабди. Ленинэй хэтэдээ мүнхэ ... маанадые туйлаһан амжалтануудаа, дутуу дун-...збөөр сэгнэжэ, хубисхалые саашадань үргэл-...шухала тобшололнуудые хүүлэжэ һурғана. «Му-... агуухэ оюун ухаатан болон хүнэй зохёол-... заабаринуудта үшөө, үшөө дахин хандахыем-... баадхана.

...эй түрэһөөр 120 жэлэй ойдо зорюулагдаһан ... апрелиин 20-до Москвада, ССР Союзай Ехэ ...лобо. Ниислэл хотын ба Москва шадарай ажалша коллективүүдэй, партийна, совет болон ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд, арадай депутадууд, эрдэм, соёлой ажал ябуулагшад, Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй сэрэгшэд, ленинскэ партиин ветеранууд сугларба. Гадаадын дипломадууд, хариин оронуудһаа ерэһэн айлшад эндэ байгаа.

М. С. Горбачёв, В. И. Воротников, Л. Н. Зайков, В. А. Крючков, Е. К. Лигачёв, Ю. Д. Маслюков, В. А. Медведев, Н. И. Рыжков, Э. А. Шеварднадзе, А. Н. Яковлев, А. П. Бирюкова, А. В. Власов, А. И. Лукьянов, Е. М. Примаков, Б. К. Пуго, Г. П. Разумовский, Д. Т. Язов, О. Д. Бакланов, Ю. А. Манаенков, Е. С. Строев, Г. И. Усманов, И. Т. Фролов, Федерациин соведэй ба СССР-эй Президентын соведэй гэшүүд, СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай түрүүлэгшэнэр баярай суглаанда хэбаадаа.

КПСС-эй МГК-гай нэгэдэхи секретарь, КПСС-эй ЦК-гай Россин бюрогой гэшүүн **Ю. А. Прокофьев** баярай суглаае нээбэ.

Советскэ Союзай Гимн зэдэлнэ.

СССР-эй Президент, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь **М. С. Горбачёвой** «Ленин тухай үгэ» ехэ анхаралтайгаар шагнагдаһан байгаа.

Баярай суглаанда хэбаадагшад «Интернационалые» урма зоригжолтойгоор гүйсэдхэбэ.

Удаань һайндэрэй ехэ концерт табигдаа.

Энэ үдэр Коммунис партиин болон Совет гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэд В. И. Ленинэй мавзолейдэ хүрэжэ, венок табиба.

(ТАСС).

ЛЕНИН ТУХАЙ ҮГЭ

...оюун ухаан бо-...нээ шалгардаг ...гээ бүхы үе саг-...хэрэгтэй байдаг, ...шэнжэ шана-...хараһадэ харагдадаг

...шэнэдхэлгэ бодо-... маанадта нээжэ ... хамта тэрэнэй ... ба теоретическэ ... өөрөө бодото ...сурталай ба по-...йсэлэй гүн дун-...олтэн байна. Ху-...хэлгын социалис ...элгын зам эндэ ...түрэнэ.

... суртал һургаалые ... бэелүүлгэдэ» Ле-... шухаг хубитаяа ...байгаа. Энэ зуун ... зүлгөө доһолгоо-... эндүүнүүдээр, ... хэрэгүүдээр ...ааһаар, түс сур-... өөртөө харгы гар-... үгы байгаа һаань, ... революциин хэг-... хүн түрэлтэнэй ...хөжэлтын, хүнэй ... түрын эрхэ нү-...дай бүхэдэлхэйн-...ааалые шэнэ ... аргагүй бай-...

...суртал һургаал за-... үргэн ехэ юм. ...элтэнэй ажамида-...ествын ажабайда-... асуудалнуудта, тэ-... ябуулгануудта, бү-... ба социальна ... — хүдэлмэришэ-...дай, интеллиген-...үүдэй, залуу-...айдалда, үүргэдэ, ... хабаатай байна. ... һургаал бүхы юу-... үдэр бүриин ... оролдолгонуудһаа ... политикын ... зорилгонууд хүрэ-... нүүдалнуудые — нэ-... бодолһоо ... ёһон болон ... гурим хүрэтэр. ... тактикын гол ... үргэн ехэ ... философиин ... гүнзэгыруулэн бо-...хүрэтэр.

...эһөө юушье абаа ... соо бүхы юумэ ... аргагүй.

... суртал һургаалнуу-... тула тэрэнэй ... ябуулгын бүхы ... һунган шэлэжэ, ... талаһаань гүйсэд ... шэнжэлхэ хэрэгтэй ...обди. Тэрэнэй сур-... баялигһаа ... хэтануудые харуул-... хэрэглэлгые хэтын ... хүрүүшаанабди.

...имэһээ би Ленин тухай энэ үгэ соогоо дадал болоһон харгы замаар дабшажа, хаа-яа тэрэнэй хэлэһэн үгэнүүдтэ үндэһэлэн, бүхы юумэн тухай бага багаханаар хөөрэхэ гэнэгүйб.

Ленинэй оюун ухаан бодолой захяа заабари, али бүхы асуудалнуудта тэрэнэй хандасын диалектикэ, тэрэнэй буурашагүй гүнзэгы түүхэтэ дүй дүршэл мүнөө маанадта эгээл шухала удха шанартай байна.

Мүнөө үеын айхабтар ехэ, гүнзэгы эрдэм мэдэсэтэй байһан дээрэһээ ниитын ажабайдалай нюусануудые гүнзэгыгөөр тайлбарилжа, Ленин XX зуун жэлэй асари ехэ оюун ухаан бодолто маанадтай хамта ябаһаар.

Засагые өөрынгөө аша туһада огто хэрэглэдэггүй хүн, асари ехэ политик байһаараа жэшээ боложо, Ленин маанадтай хамта ябаһаар, үйлэ хэрэгүүдэй политическэ тэмсэлэй али бүхы эрьелтэ хубилалтануудай үедэ гол юумэ — арад зоной аша туһые харааһаа алдадаггүй байгаа бшуу.

Айхабтар хүшэр хүндэ байдалда шууд сэхэ, эрьелтэгүй алхам хэхээр бэлэн революционерэй жэшээ боложо, Ленин маанадтай хамта ябаһаар. Революци хэхэ талаар оронойнмнай дүтэлжэ ерэхэдэ... Түүхые зохёон байгуулхы ажахаар баяжуулхын тула арад зоной айхабтар ехэ, түгэлдэр хүсэнүүд дэлбэрэн хэлихадаа, һандаргахы аюул усалда хүргэхэдөө болохо байгаа...

Тэрэнэй дабшуулхы хүсэнүүдые тодо зүбөөр сэгнэжэ, эгээл энэ үедэ тон хэрэгтэй юумэ политикада заабол бэелүүлхэ аргатай байһан дээрэһээ Ленин түүхэдэ ехэ нүлөө үзүүлдэг.

Дамжан оролгын шатануудта, хурдан түргэнөөр хубилжа байһан оршон байдалда политик ба теоретик болохо Ленинэй хүгжөөхы хүсэн илангаяа үнэтэй сэнтэй юм. Өөһөө зүрилдөөтэй бүхы эрхэ нүхэсэлнүүдые ойлгохо, гол хараа бодол тодорхойлхо, үйлэ хэрэгүүдэй хүгжэлтын арга боломжонуудые уридшалан хараха, аша үрэ ехэтэй политика зохёожо абаха шадабари хадаа Ленинэй агуухэ оюун бэлиг гээшэ. Энээнһээ бидэ һуралсаха ёһотойбди.

Владимир Ильичэй энэ ойн баяр хубилган шэнэдхэлгын айхабтар орёо, эрид эрьелтын шататай пудалдаба. Общество дотор тохёолдоһон орёо хүшэр байдалда хубилалтанууд боложо байна.

Хубилган шэнэдхэлгэ бодото байдалнай болонхой. Тэсэ олохон юумэ, тусхайлбал манай үнгэрһэн байдалые шэнээр бодомжолхые, шэнээр хаража үзэхые баадхаа. Хүнүүд ажабайдалайнгаа үндэһэ һууринуудта хандажа, агууехэ революциһаа мүндэлэн түрэһэн общество хадаа ямар юумэн гээшэб гэжэ ойлгожо абахые хүсэнэ. Тэрээндэ, бүхы дэлхэй дээрэ бага бэшэ удха шанартай шэнэ революци хэхэ эрилтэ табигдажа байна.

Мүнөө бидэнэй энээние тодорхойлхо гэшэ илангаяа шухала удха шанартай. Юуб гэбэл, XX зуун жэлэй түүхэдэ хубилган шэнэдхэлгэ агууехэ социальна хубисхалнуудаар хэмжэгдэһэн үйлэ хэрэг болоһон байха юм.

Гэбэшье имагтал хубилган шэнэдхэлгын түүхэтэ хэрэгые, тэрэнэй социальна удхые сэгнэхэдээ, Ленинэй суртал һургаалнуудта элдэб янзаар хандаха ушар үзэгдөө. Тэрэниие эгээлэй юрынхеэр хаража үзэхэ, һургаал заабаринуудыень тобшоор хэрэглэхэ, манай бүхы түүхэ зуража хаяад, Ленинине Сталинтай адлидхан жэшэхэ, Октябриин революциие тэрэнэй һүүлээр болоһон бүхы юумэ алдуу эндүү, арад зоной ба хүн түрэлтэнэй үдэа хэгдэһэн гэмтэ ябадал гэжэ тоолохо гэшэ тон аюултай.

Энэ талаһаа Ленинэдэ добтолго КПСС-тэ, общество дотор хуушанай ёһо баримталдаг хүсэнүүдэй тэмсэлые үргэдхэн дэбэргэнэ. Тиигэжэ хубилган шэнэдхэлгые буруушаагшад «ленинизмые» аршалан хамгаалагшадай үүргэ дүүргэхэ аргатай болоһон байна.

Үнэхөөрөөшье, Ленинэй суртал һургаалнууд тухай гүнзэгыгөөр бодомжолон, тэрэниие теоретическэ ба политическэ зохёохы ажал ябуулгые гүнзэгыгөөр бодомжолон, али бүхы хазагайруулгануудые, тэрэнэй тобшололнуудта һүгэдэн шүтэлгые зайсуулха ёһотойбди. Урданай байдалда хабаатай юумэ зайсуулха, хүгжэлтэ дэбжэлтын эдэбхигэй зүйл болохо обществын оюун ухаан бодолой, соёлой баялигта үлэхэ юумэ ойлгохо ёһотойбди.

Тэд Ленинэй суртал һургаалые ёһолон хүндэлэнгүй байжа болохогүй. Тэрэниие хардаха, гүрдэхэ гээшэ ой ухаанда орошогүй, хара амяа хараһан юумэн лэ. Тэдэнэй бэелүүлһэн уг зорилгонуудай һайн һайханда, һанал бодолнуудайнь арюун нангин байлгада һэжэглэхэ һэдэлгэнүүд ой ухаанда орошогүй юумэн гээшэ

Тэрэниие «бурхан» болгожорхёод, Ленинэй нэрэдэ, образдо үймар тэнгэээр шүтэхэ ябадалые зайсуулхаар саг хүрэжэ ерээ. Юунэй тула энээнэй хэгдэһые бидэ һайн мэдэнэбди. Гэбэшье Ленинэй дурасхаалые баһаһан, доромжолһон ябадалые бидэ эрид шууд буруушаанабди. Манайда гү, али хилын саанашье болоһон иимэ ябадалые буруушаанабди.

Ленинэй суртал һургаалые гүнзэгыгөөр шудалхадаа, тэрэнэй айхабтар ехэ удха шанартай байһые бүри һайнаар ойлгохолди. Тэрэнэй хэр зэргэ мүнөөнэй шэнжэтэй, маанадта хэрэгтэй байһыень ойлгохолди. Энээниие шудалха, ойлгожо абаха гээшэ юрын хэрэг бэшэл. Юундэб гэхэдэ, вождиин образ хэдэн арбаад жэлдэ мүндэлөө, тодорхой политика болон үзэл суртаалаар нэбтэрүүлэгдээ. Тиин иимэ ушар шалтагаантайгаар Ленинэй суртал һургаалһаа хадуурха гээшэ обществын болон гүрэнэй үндэһэ һууриие һалгааха гэһэн удхатай. Тиихэдээ бидэниие халан абаха үетэнэй ухаан бодолые, зүрхэ сэдьхэлые хубхай хооһон болгохо байнабди.

Ленинине хамгаалга хадаа бурханда һүгэдэһэн ябадал бэшэ гээшэ. Ленинине хамгаалхадаа, хэдэн үеын совет хүнүүдэй байгуулһан юумэ ёһоһон хүндэлнэбди. Бидэ манай мүнөөдэрэй бэдэрэлтые, манай социалис ерээдүйе хамгаалнабди.

Бурьялма зүрилдөөтэй, баатаршалгата ба уршагта үйлэ хэрэгүүдэй болоһон Ленинэй үе саг үнгэрөө. Тэрэ манай түүхэ боложо үнгэрөө. Дурсалга домогуудһаа, худал хуурмаг ябадалнуудһаа сүлөөлэгдэһэн энэ түүхые мэдэхэ хэрэгтэй. Гүнзэгы ухаан бодолдо, этигэл найдалда үндэһэлһэн патриотизмын ба интернационализмын мэдэрэлтэй манай эрхэтэдтэ политическэ, оюун ухаан бодолой соёлые бүрилдүүлхэ гээшэ шухала удха шанартай, һургаалтай байна.

Патриотизм тухай ехэ ехэ үгэнүүдтэ Ленин дурагүй һэн. Патриотизм ба интернационализмын гүнзэгы мэдэрэлтэ байлгын жэшээ боложо, маанадта үлэнхэй. Али бүхы үндэһэ яһанай һайрхуу ябадалда, дээрэлхүү шовинис үзэл бодолдо яахэ аргагүй дурагүй байгаа. Шухала хэрэгтэй болоходонь, агууехэ ород арадай үндэһэ яһанай омогорхолой бодото удхатай байһан тухай олондо мэдээжэ үгэнүүдые хэлэдэг һэн (26-дахи боти, 106—110-дахи хуудаһанууд).

Дворянин ба интеллигент Ленин түбшэн даруу, эгээлэй юрын абари зантай байһаараа хүнүүдые гайхуулдаг һэн. Ажалшадта эгээлэй юрынхеэр хандадаг байгаа. Хүн зондо дээрэлхүүгээр хандадаггүй һэн. Ленинэй һанамжын ёһоор, революци ба социализм хадаа үргэн олониитын зохёон байгуулхы ажал ябуулга мүн.

Энэ хадаа Ленинэй гүнзэгы суртал һургаал болоно. Тэрэнэй удха шанарые бидэ илангаяа һайнаар ойлгонобди, мүнөө хубилган шэнэдхэлгын бүхы обществые нойрһоонь һэрэжэ байхада, тэрэнэй хүгжэлтын шэнэ хуули ёһонуудай тогтоогдожо, туд бүхэнэйнь ходо ходо онсо шиидхэбэринүүдые эрижэ байһан орёо шухала асуудалнуудые ажабайдалай табижа байхада, Ленинэй суртал һургаалые бодото байдалда бэелүүлхые оролдонобди.

Тиигэбэшье иимэ үгэнүүдые дуулаха ушартай болонобди: Парти гүнзэгыгөөр бодомжологдоһон түсэбгүйгөөр хубилган шэнэдхэлгые бэелүүлжэ захалаа, олон жэлдэ бэелүүлхэ зорилгонуудаа уридшалан хараалжа шадаагүй. Энээниие эгээл түрүүлэн бэелүүлхэ хэрэгтэй байгаа гэжэ зариман хэлсэдэг, энэ тэрэ юумэ огто бэелүүлһэнэй хэрэггүй гэхэ гү, али ондоо юумэ хэхэ байгаа гэжэ нүгөөдүүл хэлсэдэг, бодото байдалые хараада абангүй али бүхы юумэ хуушанай ёһоор бэелүүлхэ зорилгонуудые табиха ушаршье үзэгдэдэг.

Эдэ бүгэдын маанадые ямар юумэндэ хүргэһэниинь мэдээжэ. Хараа түсэбүүд табигдажа, общество дотор бэелүүлэгдэхэдээ, олохон юумэ үндэһөөрнь һалгааһан байгаа. Эндэ обществомнай кислородоор дуталдаһан юумэдэл, урагшаа дабшажа ябаба. Суртал һургаалнууд, ниитын һанал бодол, олоной ухаан бодол хазагайруулагдаһан байгаа.

Хубилган шэнэдхэлгын замда гарахадаа, бидэ энэ һургаалые һайнаар һанажа ябаха ёһотой байгаабди. Кабинедүүд соогоо һуугаад, али бүхы юумэ шиидхэхэ зорилгонуудые хараалдаг урданайнгаа хараа бодолһоо зайлаха зэргэтэйбди. Бидэ хуушарһан юумэндэ дадашанхайбди.

Олон жэлдэ ээзрхэжэ байһан зандаран зонхилолгын байгуулалтын усадхагдажа байгаашье һаань, захяа заабари үгэхэ ябадалые үшөөл зайсуулжа, нэгэл ёһо гуримаар бодомжолхо, дээрэһээ үгтэһэн заабариин ёһоор ажалаа ябуулха гурим заншалһаа зайсажа шаданагүйбди.

Социализм хадаа олониитын зохёохы ажал ябуулга гээшэ. Олондо мэдээжэ энэ тодорхойлолго тухай гүнзэгыгөөр бодожо үзэебди. Олониитын зохёохы ажал ябуулга элдэб янза, ой ухаанда орошогүй ха юм даа. Тэрэниие ямар нэгэн ёһо гуримда эртээнһээ оруулжа болохогүй. «...Олон арбаад миллион зохёон байгуулагшад эгээл агуухэ, оюун бодолтой уридшалан харалгаһаа һураггүй ехэ хэмжээнэй юумэ бэелүүлжэ шадаха байна».— гэжэ Ленин хэлээ һэн (35-дахи боти, 281-дэхи хуудаһан).

Хубилган шэнэдхэлгэ хүн бүхэндэ өөрөө өөрыгөө тодорхойлхо, түүхэдэ хабаадахаа арга олгоо. Энэ талаараа тэрэ эрхэ сүлөөгэй ехэ удха шанартай. Өөрынгөө асари ехэ хүсэ бэелүүлхэ арга бүхы орондомнай олгогдоно бшуу.

Түсэбүүд болон проектнүүд хэрэгтэй, эдэ бүгэдэ ехэ удха шанартай гэжэ Ленинэй тоолодог байһые гэршэлэн харуулхые оролдоһоной үлүү. Хэрбээ эдэ бүгэдын ниитын хэрэгүүдые, олониитын ябуулгануудые теоретическэ талаарнь гүнзэгыгөөр бодожо үзэлгын үрэ дүн болодог байгаа һаань, эдэ бүгэдэ ажабайдалһаа үндэһэтэй, үрэ түгэс байха гэжэ тэрэ тоолодог һэн.

Өөһэдынгөө хараа бодолнуудые, программануудые арад зоной һанал бодолтой, хүсэл эрмэлзэлгэнүүдтэй хододоо тааралдуулан табихыень тэрэ партиие уряалдаг байгаа. Үгы гэбэл, али бүхы, теоретическэ талаараа зүбшье хэбэртэй политика бэелүүлэгдэнгүй һалахадаа болохол. Тиин иигэжэ уридшалан һануулба: «...Хэрбээ эдэ заабари зүбшэлнүүдэй тэдэнэй ажабайдалай дүй дүршэлтэй тааралдан зохилдоогүй һаань, олон миллион хүнүүд партинуудай захяа заабаринуудые хэзээдэшье шагнахагүйл» (32-дохи боти, 178-дахи хуудаһан).

Тиимэһээ марксизм хадаа Ленинэдэ хэзээдэшье үндэһэ баримтагүй һургаал бэшэ байгаа. Ажал ябуулгынгаа эгээл эхиндэ тэрэ иигэжэ бэшээ һэн: Классигуудай хэлэн «урдын тобшололнуудые сээжээр дабтаха» бэшэ, харин шэнэ политическэ байдалые шэнжэлхын тула марксистска шэнжэлэлгэнүүдэй арга онолнуудые хэрэглэхэ гээшэ шухала удха шанартай (7-дохи боти, 237-дохи хуудаһан). Энэ хадаа түүхын хүгжэлтын эрид эрьелтын шатануудта Ленинэй бэелүүлһэн асари ехэ хубилалтануудые ойлгохо түлхюур болоно.

(Эхин. Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ СЕРГЕЙ НИКОЛАЕВИЧ БУЛДАЕВ

С. Н. Булдаев 1934 ондо Улаан-Үдэдэ түрэһэн юм. КПСС-эй гэшүүн, буряад, 1956 ондо Томскын түмэр харгын инженернүүдэй электромеханическа институт дүүргэһэнэй удаа Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй вагон-хабсаралгын цехэй мастераар хүдэлөө. 1957 ондо ЛВРЗ-гэй ВЛКСМ-эй комитедэй секретариин орлогшоор, секретаряар, комсомолой, обкомой таһагые даагшаар ажаллаа. 1960 ондо ВЛКСМ-эй горкомой нэгэдэхи секретаряар һунгагдаһан байна.

1963 ондо партийна хүдэлмэридэ дэбжүүлэгдэжэ, КПСС-эй Советскэ райкомой секретаряар һунгагдаа юм. 1964 ондо тэрэ Прибайкалиин райгүйсэдкомой түрүүлэгшээр, 1965 ондо партиин Кабанскын райкомой хоёрдохи секретаряар һунгагдаа һэн.

1971 ондо КПСС-эй ЦК-гай Ниитын эрдэмэй академи дүүргэһэнэй удаа партиин Советскэ райкомой нэгэдэхи секретаряар һунгагдаа. 1974 ондо тэрэ КПСС-эй Буряадай обкомой Хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностиин таһагые даагшаар дэбжүүлэгдэбэ. 1984 онһоо С. Н. Булдаев Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо, 1987 онһоо тэрэнэй Түрүүлэгшэ.

Тэрэ КПСС-эй обкомой бюрогой гэшүүн, РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй Верховно Соведүүдэй депутат, мүн Арадуудай Хани барисаанай, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденуудаар, медальнуудаар шагнагданхай.

Буряадай АССР-эй арбан хоёрдохи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси дээрэ С. Н. Булдаев Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшээр һунгагдаба.

БУРЯАДАЙ АССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ ВЛАДИМИР БИЗЬЯЕВИЧ САГАНОВ

В. Б. Саганов, буряад, КПСС-эй гэшүүн, дээдэ эрдэмтэй, экономикын эрдэмэй кандидат. 1936 ондо Буряадай АССР-эй Түнхэнэй районой Харбяангууд нютагта түрэһэн юм.

Буряадай хүдөө ажахын институдай ветеринарна факультет дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр Түнхэнэй районой Саянай совхозой ахамад ветеринарна врачаар, фермые даагшаар, удаань директорээр хүдэлөө һэн.

1972 онһоо Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшоор хүдэлһэн байгаа. 1974 ондо КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Ниитын эрдэмэй академидэ һурахааар эльгээгдээ һэн. 1977 ондо Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшээр томилогдобо.

В. Б. Саганов КПСС-эй обкомой гэшүүнээр, РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй Верховно Соведүүдэй депутадаар һунгагдаһан юм. Ажалай Улаан Тугай 2 орденоор, медальнуудаар шагнагданхай. «Буряадай АССР-эй габьяата ветеринарна врач» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй.

1987 онһоо хойшо В. Б. Саганов КНДР-тэхи СССР-эй посольствын советник-посланнигаар хүдэлжэ байгаа.

Буряадай АССР-эй арбан хоёрдохи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси дээрэ В. Б. Саганов Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшээр һунгагдаба.

КПСС-эй XXVIII СЪЕЗДЫЕ УГТУУЛАН

ЭРХИМҮҮД ДЭБЖҮҮЛЭГДЭНЭ

Партиин XXVIII съездын делегадта кандидадуудые республикын партийна организацинуудай суглаанууд дээрэ дэбжүүлгэ түлэг дундаа ябажа байна. Һүүлэй мэдээгээр эдэ коммунистнууд дэбжүүлэгдээд байнхай.

ОКТЯБРЬСКА РАЙОН

Бартунаев Лазарь Романович, КПСС-эй Октябрьска райкомой секретарь;

Бороноев Афанасий Борисович, Н. Семашкын нэрэмжэтэ республиканска больницын отделениие даагша;

Белоколодов Николай Максимович, Буряадай Естественнэ эрдэмэй институдай лабораториие даагша;

Компанеец Виктор Иванович, «Спецстроймеханизация» трестын 1-дэхи УМС-эй прораб;

Ленскинов Николай Иринчеевич, Буряадай эрдэмэй түбэй парткомой секретарь;

Михайлов Василий Степанович, трикотаж гадар хубсаһанай фабрикын ахамад инженер;

Сальников Александр Михайлович, «Востокэнергомонтаж» трестын хабсаргагшадай бригадир;

Самсонова Нина Ивановна, пенсионер.

ХУРАМХААНАЙ РАЙОН

Алексеев Юрий Игнатьевич, партиин Хурамхаанай райкомой нэгэдэхи секретарь.

БАРГАЖАНАЙ РАЙОН

Базаров Вандан Бадмаевич, Эб найрамдалай совет жасын Буряадай республиканска отделениин түрүүлэгшын орлогшо;

Очиров Базар Раднаевич, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой һү һаалиин фермые даагша.

СОВЕТСКЭ РАЙОН

Коренев Александр Степанович, партиин Улаан-Үдын горкомой нэгэдэхи секретарь;

Худугуев Вячеслав Спиридонович, Буркоопсоюзай правлениин түрүүлэгшэ.

АЖАЛАЙ ҺАЙНДЭР—БУРЯАД ОРОНДО

...И. Ленинэй түрэһөөр 120 жэлэй ойдо зорюулагдаһан ...оюзна коммунис субботник республика доторкай эм-...ээр боложо үнгэрбэ. Ажалша коллективүүд энэ үдэр ... мүнгэ зөөриеэ табан жэлэй жасада оруулба, го-...дай, хүдөө нютагуудай үйлсэ, гудамжануудые сэбэр-... болбосон түхэлтэй болгохо хүдэлмэридэ хүн зон ...айгээр хабаадаба. Республикын хүдөө нютагуудһаа, ... промышленна предприятинуудһаа абтаһан тобшо мэ-...үүд мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи, гурбадахи хуу-...дта үгтэбэ.

...АН-ҮДЭ

...Ленинэй түрэһөөр 120 ... зорюулагдаһан бү-... коммунис суббот-...ниин 21-дэ үнгэр-... ороной түрүү пред-...дай гаргаһан үүс-... профсоюзуудай Загарайнно зүбшэлэлгын ... юм. Түс совеш...анай ёһоор ленин-...нигой үдэр хүдэлжэ ...гэнэй зарим хуби ...дай комитедүүдэй ... оруулагдаба. Тии-... коллективүүд ... болон бусад асуу-... шиидхэлгэдэ энэ ... хэрэглэхэ аргатай ...стрэй», «Бурятагропромстрой» нэгэдэлнүүдэй нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннонуудай, үһалууриин түхеэрэлгэнүүдэй управлениин коллективүүд коммунис субботнигто бултадаа хабаадаба. Даажа абаһан объектнүүд дээрэ бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллажа, олоһон мүнгэ зөөриин зарим хубиие Загарай тосхондо бодхоогдожо байһан стадионой барилгада эльгээбэ. Профсоюзуудай районно зүбшэлэлгын совет тэдэнэрые дэмжэжэ, субботнигой үдэр хүдэлжэ олоһон мүнгэнэйнгөө зарим хубиие стадионой барилгада дамжуулхыень районой предприятинуудай, барилгын эмхинүүдэй болон бусад коллективүүдые уряалаа бэлэй.

А. ТРОФИМОВА.

ГУСИНООЗЕРСК

Гусиноозерск хотын ажалшад субботник үнгэргэхэ гэһэн ороной предприятинуудай үүсхэлые дэмжэн, энэ үдэр бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлжэ гараба. Гусиноозерскын горсоведэй гүйсэдкомой дэргэдэ субботник эмхидхэхэ штаб байгуулагдаһан юм. Энэ штаб субботнигой үдэр хэнэй хаана, хэды шэнээн, юу хэхые урид тодорхойлһон байна. Урдань ГРЭС, Холбоолжоной нүүрһэнэй уурхай мэтын томо предприятинууд гол ажал дээрэ хүдэлдэг һэн. Харин энэ удаа тэдэ болон бусадшье коллективүүдэй гэшүүд хотые болбосон түхэлтэй болгохо хүдэлмэри дүүргэбэ. Оршон тойронхи байгаалиин байдалда онсо анхарал хандуулагдажа, предприяти, эмхи зургаан бүхэндэ тодорхой участогууд даалгагдаһан байна. Сэсэрлигүүд соо, үйлсэ, гудамжануудые зүбшэн ургадаг модо, һөөгүүдые хабартаа харууһалдаг, шэнээршье һуулгадаг һэмнай.

Нэгэ үдэр урид, апрелиин 20-до, хотын хэдэн һургуулиин һурагшад гудамжада гаража хүдэлөө. Харин апрелиин 21-дэ хотын бүхы микрорайонуудта үйлсэ талмайнуудые сэбэрлэхэ, предприяти, эмхи зургаануудай газаа, досоохиие гуримшуулха хүдэлмэридэ бүри олон зон хабаадаа.

Коммунис субботнигой үдэр олоһон мүнгэн энэ жэлдэ баһал түрүүшынхеэ Агропромбанкын Гусиноозерскын банкда хотын ажахын хүгжэлтын жасада оруулагдаба.

С. АЮШЕЕВ.

БАРГАЖАН

Районой бүхы предприяти, ажахынуудай, эмхи зургаануудай болон бусад һалбаринуудай ажалша коллективүүд «Улаан субботын» үдэр бултадаа өөһэд өөһэдынгөө хүдэлдэг газарнуудта ерэжэ, ажаллаба. Жэшээнь, Баргажанай модоной комбинадай Гусихын, Журавлихын участогуудай модо бэлэдхэгшэд, шэрэгшэд хүбшэ тайгадаа гаража, барилгын модо отолһон, экипажнуудынь тэдэнэй бэлэдхэһэн нарһа, шэнһэнүүдые ута зандань ашажа, доодо складта зөөһэн байха юм. Районой түрүү коллективүүдэй нэгэн болоһон эбтэй зэтэй түс комбинадай хүдэлмэришэд нэгэ үдэрэй туршада хэдэн зуугаад кубометр барилгын модо бэлэдхэжэ хараалһан уялгаяа саг соонь дүүргэһэн тухайгаа элидхэбэ. Мүн иимэ амжалта Онёогой модо бэлэдхэгшэд туйлажа, арбаад мянган түхэригөөр сэгнэгдэһэн барилгын модо Баргажанай-Адагай доодо складта шэрэжэ оруулба.

Карл Марксын нэрэмжэтэ, Уланай, Хилганын колхозуудай, Баргажанай, Бодоной, Шитханай совхозуудай малшад һү һаалияа дэлгэрүүлһэн, хото, хорёогоо сэбэрлэһэн, механизаторнуудынь тарьяанай, сабшалангай газарнуудта наг шэбхэ зөөһэн байха юм. Тиихэдэ ажахынуудай зарим гэшүүдынь ойдо гаража, барилгануудта хэрэглэгдэхэ модо, һургаа отолжо, тэрэнээ гүүртэ, отарануудай газаа зөөжэ оруулһан байха юм.

Т. БАДМАИН.

ХЭЖЭНГЭ

Субботнигһоо ороһон мүнгэн нэн түрүүн районой социально-экономическа хүгжэлтын жаса руу дамжуулагдаба. Районой «Агропромхимия» нэгэдэлэй 39 хүдэлмэришэн энэ үдэр минеральна үтэгжүүлгэ поли дээрэ гаргаа. Эдээндэ дүрбэн самосвал, найман трактор үгтэнхэй һэн. Бэшэниинь хамһабариин ажахыда гахайнуудай байрануудые сэбэрлэбэ, һэльбэбэ. Иигэжэ энэ үдэр оршологдоһон мүнгэн районой хүгжэлтын хэрэгтэ дамжуулагдаа.

Техническэ мэргэжэлэй 35-дахи училищиин һурагшад, багшанар хонидой дал сооһоо наг шэбхэ гаргаба, хорёо хото бариба, Эдэнэр 240 түхэригэй ажал хэжэ, олоһон мүнгээ мүн лэ районой социально-экономическа хүгжэлтын жасада дамжуулаа.

Районой госплем-нэгэдэлэй хүдэлмэришэд Худанай совхоздо ошожо, хонишон Цымпил Будаевай малай байраһаа наг шэбхэ гаргаба.

Оньһожоруулагдамал ойн ажахын зуун хүдэлмэришэн хүдэлдэг газартаа ажаллажа, модо хюреөдэбэ, витаминтай гурил татаба. Үлэһэн табин хүниинь газаахияа сэбэрлээ. Модо шэрэдэг хоёр мантан машинын экипаж ойһоо модо шэрээ юм.

«Первомайский» совхоздо субботник үнгэргэхэ зорилготойгоор байгуулагдаһан штаб хүн зоной дунда ажал хүдэлмэри эмхитэйгээр хубаарилаа. Иигэжэ малшад малаа харууһалжа, бэшэ зон кошарануудые сэбэрлэжэ, посхоод барижа, һургаар бэлдэжэ, нютагаа болбосон түхэлтэй, ариг сэбэр болгобо.

Д. ЖУРМИТОВА.

ТҮНХЭН

Түнхэнэй совхозой коммунистнуудай суглаанда хабаадагшад субботнигто олоһон олзоёо Хэрэнэй түбэй больницын материально-техническэ бааза һайн болгохыень һомолоё гэжэ районой ажалшадые уряалаа һэн.

Хэрэндэ субботнигой үдэр районой соёлой байшангай, библиотекэнүүдэй, хүгжэмэй һургуулиин хүдэлмэрилэгшэд соёлой паркда заһабарилгын ажал ябуулба. Районой ан үсхэбэрилдэг кооперативай, заһабарилга-барилгын участогай, агропромэнергын, хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын үйлэдбэриин управлениин хүдэлмэришэд Илалтын парк заһабарилба, зунай беседкэ, хүүгэдэй наадаха талмай баригдаба.

Райгүйсэдкомой, хэлхеэ холбооной, партиин райкомой, «Саян» газетын редакциин, автобазын, арадай сүүдэй, дотоодын хэрэгүүдэй, прокуратурын хүдэлмэрилэгшэд Хэрэнэй аэропорт хорёолоо.

Г. МОНКЕТОВ.

ХУРАМХААН

— Урдаа табигдаһан түсэб, даабаринуудаа жэншэдгүйгөөр дүүргэхын түлөө оролдожо ябадаг районоймнай оньһожоруулагдамал нүүдэл колоннын уран гартан субботнигой үдэр Аргатын совхоздо баригдажа байһан хүүгэдэй комплекс дээрэ ажаллаба,— гэжэ районно агропромышленна хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай райкомой түрүүлэгшэ Б. Д. Дармаев хөөрэнэ.

Улаан субботнигто хамтадаа 8300 ажалшан хабаадажа, районойнгоо ажахы, предприятинуудайнгаа хараалһан түсэб дүүргэхэдэнь туһалаа.

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд ажахынгаа ажалай ветерануудай гэр заһабарилжа үгэһэн байна. Тиихэдэ Хурамхаанай совхозой зарим хүдэлмэришэд ойдо гаража, һургаар бэлдэбэ, нүгөөдүүлынь Хүнтэйн талада суглуулагдаагүй хэбтэһэн һолоомо һүрилжэ абаба. Хурамхаанай дунда һургуулиин ахалагша классуудай һурагшад түс совхозой сабшалан, модо шулууһаа сэбэрлээ.

Манай корр.

ЛЕНИН ТУХАЙ ҮГЭ

(Түгэсхэл. Эхэниинь 1-дэхи нюурта).

Эдэ хубилалтануудай туд бүхэниинь тиимэшье бэлэн байгаагүй. Гансал өөһэдтэеэ, политическэ дайсадтаяа тэмсэхэһээ гадна, партиин талаар «гол ёһонуудые мартаһанайнь» гү, али «марксизмһаа хадуурһанайнь» түлөө Лениные гэмнэһэн, партиин талаар нүхэдэйнгөө зүгһөө тэрэ шанга хашалта харшалалтада орохо ушартай болоо һэн. Тэдэнэртэ харюусажа, Ленин иигэжэ бэшэһэн байгаа: хэрбээ түүхын-хүгжэлтын маанадай хүлеэһэнһээ ондоогоор — онсо өөрсөөр, орёо хурсаар хүгжөө гээшэ һаань, шэнэ, хүсэтэ бодото байдалай онсо шанарые шэнжэлхын орондо гүнзэгы бодолгүй, сээжэ болошоһон ёһо гуримые дабтажа, манай партиин түүхэдэ нэгэнтэ бэшэ хангалтагүй үүргэ дүүргэһэн «тэдэ хуушанай большевигүүдтэ» адли болохо ёһогүйбди (31-дэхи боти, 133-дахи хуудаһан). Иимэ хүнүүдые революциин урда тээхи «большевистскэ» хоморой шухаг зүйлнүүдэй архивта («хуушанай большевигүүдэй» архив гэжэ нэрлэжэ болоно) тушааха хэрэгтэй» (тэрэл боти соо, 134-дэхи хуудаһан).

Революциин бэеэ дээгүүр абадаг хүнүүдые ёгтолходоо, Ленин иигэжэ уридшалан һануулһан байгаа: «...Иимэ хүнүүдтэ тоомжотойгоор хандадаг революци ямаршье найдалгүйгөөр (тиигэхэ ёһотой) хосорхол» (36-дахи боти, 301-дэхи хуудаһан).

Маанадта тон шухала удха шанартай темээр Ленинэй хэлэһэн үгэнүүдэй мүнөөшье гүнзэгы удха шанартай байһыень ойлгон мэдэрхын тула эндэ иимэ олон цитатануудые зорюута харуулбаб.

Эрид эгээ годиролтонуудай ушархада, Ленин хамта хүдэлдэг нүхэдтэеэ зүришэлдэдэг, олонхиин һанамжын урдаһаа эрид үсэдөөр тэмсэдэг байһан юм. Брестын эб найрамдалта хэлсээ баталалга энээнэй бодото гэршэ мүн. НЭП нэбтэрүүлгын үедэ тэрэ үсөөн дутахагүй хүшэр хүндэ байдал тогтоод байһан юм. Тиихэдэ болоһон үйлэ хэрэгүүдэй гэршэ байһан нэгэ хүн партиин хүтэлбэриин дээдэ хубида болоһон заседанинуудай нэгэн тухай иигэжэ мэдээсэнэ: гансал Красин болон Цюрупа түрүүшээр Ленинэй һанамжые бүри-мүһэн дэмжэжэ байгаа. Бусадынь нэгэн гээ һаа, абяагүй байгаа, үгы һаа, эсэргүүсээ. Тиихэдэнь Ленин иигэжэ хэлэһэн байна: «Миниин нюдэ руутнай сэхэ харахадамни ,намтай һанал нэгэн шэнги байнат, зүб гэжэ хэлэнэт, харин буруу харахалаарни, үгы гэнэт. Таанад намтай хоргодоо наадажа байнат. Тиимэһээ парламентнуудта наадагдадаг нэгэ наада таанадтай үүсхэхыемни зүбшөөгыт. Правительствынгаа толгойлогшодо парламентын этигээгүй байһан тухайгаа мэдүүлхэдэнь, тэрэ отставкада гарадаг юм. Таанад Брестын эб найрамдалта хэлсээ баталжа байхадаа, намда этигэлгүй байһан тухайгаа мэдүүлээт. Харин мүнөө болоходо, тэнэгшье зон миниин политика зүб байгаа гээд ойлгоно. Мүнөө Экономическа шэнэ политикын асуудалай талаар намда этигэнэгүйбди гээд хэлэжэ байнат. Тиимэһээ парламентнуудта абтадаг тобшололнуудые гаргажа, манай дээдын хоёр зургаанда — ВЦИК болон Пленумдэ — өөрынгөө отставка тухай мэдүүлгэ баринаб...»

Һүүлэй һүүлдэ Ленинэй олоной анхаралда табиһан баримтанууд болон ажабайдалай үнэн зүб ябаса диилээ һэн: НЭП хадаа партиин политика болоһон байгаа.

Теоридо хэды ехээр дуратай байбашье, өөрынгөө һанамжа хубилгахыень ажабайдалай баадхахада, Ленин ямаршье тогтонижоһон ойлгосонуудые, нангин гээд харахаар юумэнүүдые тоодоггүй ,харин тэрэнэй хэлэһээр «бодото байдалые тодорхойгоор шэнжэлэлгые — марксизмын «амиды сэдьхэл бодолые» (41-дэхи боти, 36 хууд.) хүтэлбэри болгодог байгаа.

Ленинэй захяа заабаринууд тухай бодомжолжо байхадаа, нэгэ иимэ юумэн тухай мартахагүй хэрэгтэй: тэрэ хадаа шэрүүн хурса, хүсэрхэлгын үлүү гаража байһан үе сагта ажаһуугаа. Тиимэһээ революционернүүд, тэдэнэй дундахи эгээл һайхан сэдьхэлтэй зон нэгэ большевик-хүдэлмэришэнэй хэлэһэнэй ёһоор «сэдьхэл бодолойнгоо далиһаань бэряад» байха баатай болодог һэн.

Октябриин хубисхал хэрэгтэй байһан юм гү, али үгы гү, гээд асуудал табихыень мүнөөдэр үсөөн бэшээр дуулахаар байна. Февраляар дүүргээ һаа, Россида туһатай байха байгаа бэшэ гү? Иимэ бодомжонууд үнгэрһэн сагта хандалгын тон буруу түхэл маяг болоно. Тиихэдээ үзэл сурталай-политическэ тэмсэлдэ гол түлэб демагогическа зорилгонууд баримталагдана. Эдээниие зэйсуулан сарахада, гансал бодото баримтанууд туһатай.

Февралиин хубисхал манай Эсэгэ оронойимнай түүхын тон ехэ үйлэ хэрэг мүн. Зүгөөр буржуазно-меньшевистскэ правительство Россин хубисхалай гол асуудалнуудые, эб найрамдал, хилээмэн, газар тухай асуудалнуудые шиидхэжэ шадаагүй ха юм. Оромнай бүгэдэнациональна һандарал тээшэ «мухарижа» ябаа. Бүри һүүлдэнь большевигүүд уридшалан түсэблэжэ, «ороноо шуһаар дүүргээ» гэһэн гэмнэлгые буруушаахадаа, Ленин иигэжэ хэлэдэг һэн: «Хэрбээ таанадай (меньшевигүүд болон эсернүүдэй) социальна реформо бодото дээрэнь бэелүүлжэ эхилээ һаатнай, ямар тэнэг амитан хубисхал хэжэ эхилхэ байгааб? Тээд таанад юундэ энээниие бэелүүлээгүйбта?». Ленин иигэжэ асуудаг һэн (40-дэхи боти, 179 хууд.).

Граждан дайе зэйсуулха гэжэ Ленин ехээр оролдоһон юм. Корниловай бүһалгаанай дарагдаһанай һүүлдэ бусад социалис партинуудта большевигүүд нэгэ иимэ үгэеэ ойлгосохо хараатай дурадхал оруулһан юм: большевигүүд правительствын бүридэлдэ зааболорохо һэн гэжэ тоолоногүйбди. Тиимэһээ «засаг пролетариадай болон эгээл үгытэй таряашадай гарта саг дары орохо ёһотой гэһэн, энэ эрилтые хангахын тулада революционно онол аргануудаар тэмсэхэ гэһэн бодолһоо» большевигүүд арсаха юм... Тиигэжэ меньшевигүүд болон эсернүүд буржуазна партинуудай хабаадалгагүй правительство бүрилдүүлжэ, «бүхы дээрэнь Соведүүдэй урда харюусалгатай байха байгаа»... Эдэ бүгэдын ашаар «Хубисхалай эб найрамдалта замаар урагшаа дабшалга. Соведүүд соо партийна тэмсэл эбэй ёһоор усадхалга» хангагдаха ёһотой һэн. (34-дэхи боти, 135 хууд.).

Эдэ бүгэдэн тухай мүнөөдэр һануулха ёһотойбди. Юуб гэхэдэ, нэгэ зариманиинь мэдээгүйһөө ,нүгөөдүүлынь уридшалан түсэблэжэ, үйлэ хэрэгүүдэй дундаһаа зарим хубинуудыень, баримтануудыень, документнүүдыень шэлэн абажа, Ленин хүсэрхэхэ дуратай байһан юм гээд хэлэнэ. Асуудалнуудые политическэ аргаар шиидхэлгын бүхы арга боломжонуудые дүүрэнээр хэрэглэхэ гэжэ Ленин оролдодог һэн. Ленинэй «үгээ ойлголсожо эблэрхэ тухай бүхэли теори» байһан юм гээд хэлсэдэг байгаа. «Манай баримталдаг сургаал һургаалда хүндэ хүсэрхэлгэ номнодоггүй юм» (30-дахи боти, 122 хууд.). Энэ Ленинэй хэлэһэн үгэнүүд. Лениниие ойлгохо гэһэн бүхы хүнүүд эгээл энээниие тон һайнаар хадууха ёһотой.

Мүнөө манай харуулһан жэшээ гансал түүхын бодото баримтанудта, Лениниие ойлгохо хэрэгтэ зорюулагданхай бэшэ юм. Мүнөөдэр ондоо тээһээньшье абаад харахада, бидэнэртэ шухала удха шанартай.

Орон соомнай хубисхалта хүдэлөөнүүд дэлгэрнэ. Үнэн зүбые болон һайн һайхан байдалые бэдэрэн, өөрынгөө түүхын эрид эгээ дабаан дээгүүр дахинаа гаража ябана. КПСС-эй дурадхаһан, арад зоной олонхиин һанаан бодолые хүлгөөн дэбжүүлһэн хубилган шэнэдхэлгын политика хадаа обществын урда табигдаад байһан хубисхалта зорилгонуудтай тон адли. Арад зоноо нэгэдүүлгын болон эблэрүүлгын үндэһэн дээрэ оронииемнай шэнэдхэлгын эрид шууд үйлэ хэрэгүүдые демократис оршон соо үлөөхэ, граждан болон нацинууд хоорондын зүришэлдөөнүүдые, хүсэрхэлгые, шуһа адхалгые зэйсуулха хэрэгтэ тус политикые бэелүүлгын онол аргануудшэглүүлэгдэнхэй. Зүгөөр зарим газарнуудта үйлэ хэрэгүүд энэ оршонһоо гарана. Тиигэжэ эдэ бүгэдын хүндэ хүшэр хойшолонгуудтай дайралдаабди.

Иимэ оршон байдалда нэгэ асуудал табихаар байна: граждан дайнай болохо байһан тухай ходо хэлэжэ, энэ бодолдо зониие дадхаадаг, общество соо болон национальностьнуудай хоорондохи зүришэлдөөнүүдые һүжэрөөдэг, бэе бэеэ тэсэхэгүй, үзэн ядаха ябадал гаргадаг, «дайсанай дүрсэнүүдые» бодожо үзэнгүй бии болгожол байдаг зон эдэ бүгэдэ хайшаа хойшолонтой байхаб гэжэ ойлгоно гү? Магад үймөөн болон һандарал болог лэ гээд хүсэнэ гээшэ гү?!

Ухаан бодолой бодомжын зэргээр ажал ябуулгаяа эрхилхэ хэрэгтэй: ажабайдалай бүхы һалбаринуудта реформонуудые бэелүүлхэ, обществые нэгэдүүлхэ эрхэ байдал байгуулха ,хуулиие бата найдамтайгаар хамгаалха зэргэтэй. Харин популис бодомжонуудые өөрынгөө аша туһада хэрэглэлгэ, демократи болон боложо байһан юумэн тухай олондо мэдээсэлгые муу зорилгоор хэрэглэлгэ бүтэмжэгүй, һандаргахы шэглэлтэй үйлэ хэрэгүүдые хэхыень зониие баадхана.

Эдэ бүгэдэ хайшаа хойшолонтой баймаар бэ? Манай орон шэнги гүрэн соо политика эрхилхын тулада түүхэеэ тон һайнаар мэдэхэ хэрэгтэй.

Нүхэдүүд! Социализм тухай мүнөө сагта арсалдахадаа, тэрэнэй шэнэ түхэл шэнжэ бэдэрэлгэ хэхэдээ, социализм тухай Ленинэй хараа бодолой хүгжэлтые хараада абахадаа, олон юумэ улам һайнаар ойлгохо байнабди.

Ерээдүйн саг тухай элдэб хараа бодолнуудта, тэдэниие ямар нэгэ тодорхой түхэл маягтай байха гээд харуулха ябадалда болгоомжотойгоор болон харюусалгатайгаар хандалгые Ленин Марксһаа абаһан байдаг. Харин хүдэлмэришэдэй хүдэлөөндэ хабаадагшад тодорхой үзэл суртал үгэгты, байгуулхын түлөө тэмсэжэ байһан обществымнай түхэл шэнжые харуулагты гэһэн эрилтэ табижал байгаа. Октябриин урдахана бэшэгдэһэн Ленинэй ялас гэмэ «Гүрэн болон революци» гэһэн хүдэлмэри соо абстрактно-теоретическэ, арад зоной дунда тогтонижоһон социализм тухай хараа бодол элеэр мэдэрэгдэнэ. Харин 1918 оной хабар «Совет засагай ээлжээтэ зорилгонууд» гэһэн хүдэлмэри соогоо хубисхалай бодото дүй дүршэлтэй болоһон хадаа тэрэнэй гол хэшээлнүүдые хараада абажа, социализм тухай шэнээр бодомжолжо эхилнэ.

Тиимэһээ НЭП-тэ орожо байхадаа, 1918 оной март-май соо бэшэгдэһэн энэ брошюрадаа болон статьянуудтаа Ленин нэгэтэ бэшэ хандадаг, һанадаг һэн. Тиихэдэ зүүн коммунистнуудтай арсалдажа байхадаа, экономическа байгуулгын «реформис» болон «удаа дараалан бэелүүлгын» онол аргануудые, социализмда оролгын иимэ түхэл маягуудые тон хэрэгтэй гээд хамгаалдаг байгааб гэжэ Ленин онсо заадаг һэн. (43-дахи боти, 205—217 хууд; 44-дэхи боти, 197, 225 хууд; 44-боти, 156, 221, 225 хууд). Энэ баримта юун тухай гэршэлнэб гэхэдэ, Ленинэй бодото байдалда түшэглэдэг политик болон теоретик байһан тухайнь гэршэлнэ. «Доктрина» нэбтэрүүлһэнэй ашаар «социализм оруулха» тухай тэрэ бодоогүй, харин хубисхалай ашаар бии болоһон тон шэнэ эрхэ байдалда ажабайдалаа болон ороноо хүтэлбэрилгые һайжаруулха тухай, арад зоной амин шухала аша туһа тухай бододог байгаа.

Шэнэ общество байгуулгын эгээл таарамжатай замуудые бэдэрэлгыень граждан дайн таһалаа һэн. Тиигэжэ коммунизм руу һэтэ орохо гэһэн этигэл найдалые бодото үйлэ хэрэгүүд буруу гэжэ харуулаа.

Социализм тухай Ленинэй бодолнуудай гол баялиг, социалис үзэл бодолые зохёолгодо тэрэнэй оруулһан гол хубита НЭП-тэй холбоотой хүдэлмэринүүд соо болон политикадань, мүн «захяа» соонь байна. Эгээл эндэ социализмын теори зохёохо талаар Ленинэй хүдэлмэриинь шэнэ шата эхилнэ гээшэ.

Бии болоһон дүй дүршэлөө, обществын бодото байдалые болон олон түмэнэй хараа бодолые шэнжэлхэдээ, өөрынгөө бодолые хайшань шэглүүлдэг байгааб гэжэ ойлгохын тулада үшөө бага бэшэ интеллектуальна хүсэ гаргаха хэрэгтэй гээшэ ха. Тэрэнэй бодомжын болон тобшолонуудай яажа гарадаг байһаниинь түүхын талаһаа тон зүбөөр тодоруулха ёһотойбди.

«Коммунис үйлэдбэридэ болон хубаарилгада сэхэ орохо» гэһэн эрмэлзэлые алдуу байгаа гээд һүүлдэнь Ленин хэлэдэг байгаа гэжэ бидэнэр мэдэнэбди. (44-дэхи боти, 157, 151 хууд.). Зүгөөр эндэ нэгэ иимэ асуудал гарана: 1918—1920 онуудта бэелүүлэгдэжэ байһан политикада хабаатайгаар эдэ бүгэдэ хэлэгдээ гээшэ гү? Харин Ленинэй нэгэтэ бэшэ мэдүүлһэнэй ёһоор граждан дайнай болон харин гүрэнүүдэй добтолгын хүндэ хүшэр үе сагһаа, һандаралгаһаа, зоной үлэн хооһон байдалһаа, ниитын холбоонуудай бүримүһэн һандаржа байһанһаа уламжалан, түс политика ябуулагдадаг байгаа ха юм. Үгы гэбэл, ямар нэгэ бүри ехэ юумэн тухай хэлэһэн байгаа гү? Эдэ бүгэдэһөө уламжалан бодоод үзэхэдэ, Марксын һүүлдэ бүридэһэн капитализмһаа социализмда оролгын бүхы бодомжо тухай тэрэ бододог байгаа гээшэ ха.

Россида шэнэ обществодо оролгын бүрин бүхэли бодомжо зохёожо үрдеэгүйшье һаа, энэ талаар Ленин айхабтар ехэ хүдэлмэри хэһэн байха юм. Тэрэ үедэ парти болон обществодо боложо байһан политическэ тэмсэлэй оршом соо НЭП «амияа дараха» тактика байгаа гү, али Октябриин болон шэнэ Россин дэлхэйн цивилизацида ээлхэ һуурииень шэнээр ойлгоходо туһалха ябадал байгаа гү, али «дэлхэйн хубисхал» илаха гэһэн бодолой бэелхэгүйдэнь, социалис үзэл бодолые шэнэ удхаар дүүргэхэ гэһэн һэдэлгэ байгаа гү?

Наһанайнгаа һүүлшын жэлнүүдтэ Ленин юу хэжэ, юун тухай бэшэжэ, ямар юумые шүүмжэлжэ, ямар юумэнэй урдаһаа тэмсэжэ, ямар юумые хамгаалжа байгааб гэжэ анхаралтай харасаар хараад, эдэ бүгэдэн сооһоо тон гол юумыень гаргабал, иимэ байна: үзэн ядалгаар болон хүсэрхэлгөөр амяарлагдаһан зоной нэгэдэл болон социализм тухай шэнэ ойлгосо бэдэрэлгэ, эдэ бүхы зониие байгуулхы хүдэлмэридэ хабаадалсуулха, ажалша хүнүүдэй аша туһада болон социальна үнэн зүб байдалда эрмэлзэһэн Россин хүгжэлтэдэ туһалха дуратай зониие байгуулхы хүдэлмэридэ хабаадалсалуулга мүн болоно.

Энээнһээ уламжалан, бүхы таряашадтай хамтаралгын болон «зүб харилсаанай» хараа бодол гараһан байна. Арадай шэлэһэн замые һайшаан дэмжэхэ дуратай интеллигенциие болон мэргэжэлтэдые, бүхы хүнүүдые шэнэ засагай тала баримталагшад болгохо һэдэлгэ баһал эндэһээ эхитэй. Дэлхэйн цивилизациин бүхы түйлалтануудые заабол хэрэглэхэ гэһэн хараа бодол мүн лэ энээнһээ уламжалан гарана. Политическэ тэмсэлэй голые бага сагаар «соёлой» үргэн ехэ хүдэлмэри тээшэ шэглүүлхэ, тиихэдээ, ангинуудай хоорондохи харилсаануудые, экономикые болон соёлые эндэ оруулха гээд энээнһээ уламжалан хэлэгдээ һэн. Экономическа хүгжэлтын шухала хубинууд болохо дэлгүүр, худалдаа наймаан, финансанууд, капитал, тэрэ тоодо концессинүүдээр дамжуулан ,гадаадын капитал хэрэглэхэ һураха гэһэн эрид шууд эрилтэ баһал эдэ бүгэдэһөө эхитэй. Улсхоорондын хүдэлмэришэдэй хүдэлөөндэ Октябриин хубисхалые дэмжээгүй зонтой үгээ ойлголсохо һэдэлгэнүүд эдэ бүгэдэһөө уламжалан хэгдээ. Тиигэжэ Баруун зүгэй буржуазна оршондо «эб найрамдалай партитай зэргэ оршолго», энэ хэрэгтэ шэглүүлэгдэһэн политика бэелүүлгэ мүн лэ эдэ бүгэдэһөө эхитэй.

Тиихэдээ .хубисхал соо болохо хубисхал тухай хэлэгдэһэн байна. Магадгүй тус хубисхал Октябриинхиһаа гүнзэгы байжа болохо һэн. Юуб гэхэдэ, **социалис үндэһэ һуури дээрэ обществын реформо бэелүүлэн, удаа дараалан өөрыгөө хубилгалгын холын хараатай арга боломжонууд нээгдэхэ, эдэ бүгэдэ эбэй ёһоор бэелүүлэгдэхэ байгаа ха юм.** Энэ илангаяа шухала.

Ленинэй 1921 ондо табиһан «граждан эб найрамдал» тухай асуудалые эгээл иигэжэ ойлгохо хэрэгтэй байна. Энэ асуудал гансашье ороной саашанхи хүгжэлтэтэй холбогдоо бэшэ, харин дэлхэйн политикатай холбогдоһон байха юм (44-дэхи боти, 78, 60 хууд.).

Амгалан тайбан оршон байдалда шэнэ общество байгуулха арга боломжо Ленинэй тон багаар үгтэһэн байгаа. Тэрэнэй социализм тухай хараа бодолой үндэһөөрөө хубилһаниинь хамта хүдэлжэ байһан зониинь бодото дээрэнь ойлгоогүй, сэгнээгүй. Үнгэрхэдөө, манай ороной саашанхи хүгжэлтэдэ болон социализмын хуби заяанда шиидхэхы нүлөө үзүүлхэ аргатай байһан тэрэнэй һүүлшын заабаринуудай зариман тоогдонгүй үнгэрөө бэлэй. Тиигэжэ буруу юумэн хэгдээ, хүндэ хүшэр олон хойшолонгуудтай байгаа.

Ленинэй наһанайнгаа һүүлэй багта оложо байһан, хараһан бүхы зорилгонуудые хубилган шэнэдхэлгын мүнөөнэй үе сагта асаржа табихаяа байнагүйбди. Тэрэнэй хараа бодолнуудые бидэнэртэ үгтэһэн сэхэ заабаринууд гээд ойлгоногүйбди. Гэбэшье хэмжээгээрээ, түхэл шэнжээрээ, бодомжын гоо онол аргануудаар — эдэ бүгэдэ адлирхуу зорилгонууд болоно.

Иигэжэ сасуулха ябадалаймнай гол үндэһэн юун болоноб гэхэдэ, тиихэдэшье, мүнөөшье хубисхал соо боложо байһан хубисхал тухай хэлэгдэнэ, шэнэ общество гээшэ дабшалгын бодото замууд, социалис хараа бодолнуудые бэелүүлгын ашаг үрэ ехэтэй түхэл маягууд тухай хэлэгдэнэ. Эгээл тиимэһээ хубилган шэнэдхэлгые зохёожо, эхилжэ байхадаа, Ленинэй һүүлшын хүдэлмэринүүдтэ хандаһан байнабди. Тиигэжэ хүндэ хүшэршье һаа, зүб замда гарабабди гээд бага этигэлтэй болообди. Хубилган шэнэдхэлгын мүнөө сагай бодото политика бодото эрхэ байдалһаа уламжалан тодоруулагдаа ааб даа. Тиигэбэ ябашье дамжан оролгын шата, шэнэ общество тухай хэлэгдэжэ байгаа хадань, гансашье юрэнхы дээрээ бэшэ, харин шэнэдхэлгын хүдэлмэриин гол шэглэлнүүдэй талаар Ленинэй ажаһууһан тэрэ сагтай сасуулха гээшэ зүб болоо. Тиигэжэ нэгэ иимэ асуудал хурсаар табигдаа һэн: шэнэ экономико хэрэгтэй, политическэ байгуулламжа һэльбэн шэнэлхэ хэрэгтэй, бодото дээрээ федеральна гүрэн хэрэгтэй.

Эдэ бүхы асуудалнууд манай партиин анхаралда байна. Верховно Совет, Президент, правительство эдээндэ анхаралаа хандуулна. Газар тухай Хуулиин үндэһэн дээрэ газар хубаарилгын реформо бэелүүлгэтэй таряашаниие газартань бусаалгатай, тэрэниие түгэс эрхэтэй ээзэн болголготой хамта ашаг үрэ ехэтэй экономическа политика зохёолго болон эд бараагаар дүүрэн дэлгүүр байгуулга мүнөөдэрэй түрүүшын ээлжээнэй зорилго мүн. Тэрэниие хэр бата найдамтайгаар болон залан шуудаар бэелүүлһэнһээмнай, зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангалгада, ажабайдалыень һайжаруулгада һайн тээшээ хэр зэргын хубилалта түйлаһанһаамнай бүримүһэн дулдыдаха байна. Эгээл иимэ зорилго баримталан, экономическа реформые түргэдхэхэ талаар хэмжээнүүдые Президентын засаг абажа эхилбэ. Манай хүгжэлтын тон шухала асуудал энээнтэй холбоотой ха юм. Базиста, тиимэһээ социальна һалбаридашье, обществын бүхы хубинуудта үндэһэлхы хубилалтануудые түйлаха бодомжо тухай иихэдээ хэлэгдэнэ гээшэ.

Хараалагдаһан хубилалтануудай шэглэл ямар байнаб, шэлэһэн замдамнай, хубилган шэнэдхэлгын стратегическэ заабаринуудта, энэрхы ёһото демократическа социализм тээшэ манай дабшалтын зорилгонуудта харюусана гү?

Харюусана гээд би хэлэхэ байнаб. Дэлгүүр, эд зөөри хэрэглэлгын харилсаануудые шэнэлэлгэдэ үндэһэлһэн ажахы эрхилэлгын шэнэ түхэл маягууд социализмда харша бэшэ юм. Юуб гэхэдэ социализм хадаа сүлөөтэ байдал, арад зоной зохёохы ажал, социальна үнэн зүб байдал болон бүхы муу юумэнһээ хамгаалалга, арад түмэнэй баян дэлгэр байдал мүн болоно ха юм. Иигэжэ социалис общество тухай өөрынгөө олон һанамжануудые бидэнэр эрид хубилганабди, социализмын гол удхые ойлгохо талаар урагшаа дабшанабди. Энээнэй ашаар нэн түрүүн манай бодото ажал хүнгэлэгдэнэ.

Бидэнэр зүб замаа шэлээбди. Хубилган шэнэдхэлгын оршон соо манай хараа бодолой үндэһөөрөө хубилһаниинь энэл болоно. Юу хэхээ ойлгожо ядаад, иигэнэ бэшэбди. Социализмын шэнэ экономико тээшэ удаа дараалан дабшалгын бодомжо ехэтэй программа мүн болоно.

Бултанай ойлгохоор ёһотой: политическэ реформошье олон шэнэ юумэ асарха аргатай. Республикын болон нютагай Соведүүдтэ хубилган шэнэдхэхы шэнжэтэй һунгалтанууд үнгэрэгдэбэ. Совет гүрэнэй бүхы углуунуудта политическэ реформо иигэжэ бодото дээрээ асарагдаба. Совет засагай зургаануудта шэнэ хүнүүд ерээ, депутадуудай шэнэ бүридэл бии боложо байна. Өөһэдынгөө һунгагшадтай дүтөөр харилсажа, хубилган шэнэдхэлгын зорилгонуудые тэдэнэр бэелүүлхэ болоно гээшэ.

Эндэшье бидэнэр зүб замда гаранхайбди. Тиигэбэшье тогтоһон байдалые тон юрын болгожо болохогүй. Политическэ ажал ябуулгын дүй дүршэлгүй, ажахышье эмхидхэлгэдэ дадал шадабаритай болоогүй, бии байгаа шиидхэгдээгүй асуудалнуудые, даалгагдаһан газар дээрэнь боложо байһан үйлэ хэрэгүүдэй түлөө бодото дээрээ харюусалгатай байха гээшэ юун бэ гэжэ мэдэхэгүй хүнүүд олон Соведүүдэй хүтэлбэрилэгшэд болобо. Гадна иигээд, һайнаар хараад байхада, һунгалта болон митингнүүд үнгэрөө гэжэ шэнэ Соведүүдтэ ерэгшэдэй зариман үшөө ойлгоногүй гээшэ ха. Харин хүнүүд шиидхэбэринүүдые болон бодото хэрэгүүдые бэелүүлхыень хүлеэнэ. Тиимэһээ хүндэ хүшэр хүдэлмэри урдань байна. Ленинэй хэлэһэнээр болоо һаа, «хабарай үер шэнгеэр бушхаран билтарһан, эрьеһээ халиһан, ажалша арадай митингын демократизмые ажалай **түмэр мэтэ** бата бэхи журамтай нэгэдүүлхэ хэрэгтэй» (36-дахи боти, 203 хууд.).

Нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгэ тухай Хуули Соведүүдтэ бэеэ даалһан, бодото гүрэнэй ажал ябуулгэ эрхилхэ материальна үндэһэ һуури үгэнэ гээшэ. Соведүүд ёһотоор нэрэ хүндэтэй, ажал ябуулжа шадаха хүсэн болохо ёһотой. Тэдээндэ хүнүүд этигэхэ, өөрынгөө аша туһануудые, өөһэдынгөө эрхэнүүдые аршалан хамгаалхадаа, суглараһан орёо шухала асуудалнуудые шиидхэхэдээ, тэрээндэ түшэглэхэ аргатай болохо байна бшуу.

Өөһэдыгөө бэеэ даалһан байдалые батадхахадаа, энээнтэй хамта орон дотор дээдын засаг хүрэтэр үргэдаг нэгэн ниитэ системын шатануудби гэжэ тэдэнэй мэдэрхэнь, арсалтагүй туһаламжа болон анхарал абаха арга боломжотой болохонь шухала гээшэ.

Нэгэ үгөөр хэлэбэл, шэнэ эрхэ байдалда бидэ эгээл демократическа, арад зондо өөрынгөө алба хэхэдээ, аша туһатай совет засагай ленинскэ бодото уг удхыень һэргээн байгуулха ёһотойбди.

Манай орон доторхи шэнэ обществын гурбадахи шиидхэхы хубинь гэхэдэ, олонациональна гүрэнэй федеративна байгууламжа мүн болоно. Эндэшье ленинскэ дүй дүршэлдэ баһал олон һургаалтай юумэн бии, тэрэ тоодо Россин революцида энэ шухалын шухала асуудалые тэрэнэй хаража үзэлгын хүгжэнги хубилалташье болохо байна.

Дэлхэйн дайнай урда тээ, капитализмын байгуулһан экономическа талаараа нэгэдэлгын түрүү ябуулгануудые хаража үзэхэдөө, Ленин, марксистнуудай олонхидол адли, федерацида болон түбэй газарһаа хүтэлбэрилгые болюулгада ехэшье һайшаалтайгаар хандадаггүй байгаа юм (24-дэхи боти, 143-дахи хууд.) Тиихэ зуураа нэгэдэһэн гүрэн дотор үлэхэ дуратай арадуудай таһаран гараха эрхые хододоо эрид шууд хамгаалдаг байгаа.

Тиигэбэшье дайнай үедэ һүжэрһэн национальна хүдэлөөнүүдһээ, илангаяа Россида эхилһэн революциһаа уламжалан, Ленин өөрынгөө хараа бодолые эрид хубилгаа бэлэй.

Национальна байгуулалтын талаар хараа бодолойнь энэ хубилалтые, Брест болон НЭП-тэй нэгэн адляар, **Ленинэй агууехэ уридшалан харалгада** баһал хабаадуулха хэрэгтэй гэжэ һананаб. Хэнэйшье мэдэһээр, наһанайнгаа һүүлшын үдэрнүүд хүрэтэр тэрэ энэ асуудалаар гансашье дайсадтай бэшэ, харин партиин талаар соратнигуудтаяа эрид хурса тэмсэл ябуулха баатай болодог байһан юм.

Октябриин илалта хадаа өөһэдыгөө тодорхойлго тухай асуудалые бодото хэрэг болгон табиһан байна. Россида шэнэ обществые байгуулга нацинууд болон үндэһэ яһатанай эбтэй ажаһуудал зохёонгүйгөөр бэелүүлэгдэжэ шадахагүй байгаа ха юм. Гэбэшье сүлөөрэлгын агууехэ революци, энээнтэй хамта хаанта засаг түрэдэ эсэргүүгээр шэглүүлэгдэһэншье һаа, түбэй мэдэлһээ гараха гэһэн хүсэтэ ябуулгануудтай нэгэн доро хүгжэдэг байгаа юм. Хаанта засагай һандаралгын үедэ өөһэдыгөө тодорхойлхо оролдолгонууд эгээл элдэб ондоо түхэл маягуудые гаргадаг байһан юм. Национальна гансал шэнжэтэй байгуулалтанууд бии болоо. Национальна илгаатай областной территориальна автономинууд мүн лэ бии болоо. Россин болон Украинын губернинүүдтэ гансал экономическа аша туһануудай үндэһэн дээрэ томо автономинууд бии болоо һэн. Эдэнэй олонхинь удаан байжа шадаагүй, тиигэбэшье олон ондоо янзанууд хадаа бодото арадай революциин шэнжэнь байгаа бшуу.

Тэрэнэй хододоо түрүүлэн һанаата болодог, ороной нэгэн ниитэ байлгые сахиха ябадалые имагтал һайн дуранай федерациин аргаар бэелүүлжэ болохо гэжэ Ленинэ тон эли байһан юм. Тиихэдээ таһалан гараха хүрэтэр өөһэдыгөө тодорхойлхо эрхыень заатагүй мэдэрхэ хэрэгтэй гэжэ тоолодог һэн.

Ленин Сталинда болон тэрэнэй тала баримталагшадтай ёһотой дай хэхэ баатай болоһон юм. Тэдэ Россин Федераци болон союзна федерациин хоорондо ямаршье илгаа үгы гэжэ харадаг, бэеэ даанги байдал ба национальна гүрэн түрэ тухай бүхы ярилдаанууд хадаа тактическа ябуулга гү, али Сталинай хэлэһэнэй ёһоор, «заримашуулай үнэн гэжэ тооложо эхилһэн» политическэ «наадан» гээд юрэнхы дээрээ тэдэ һанадаг байгаа юм. («КПСС-эй ЦК-гай «Известиин» 1989 оной 9-дэхи номер харагты).

Федерациие элдэб түхэлэй, союз болгожо нэгэдхээр бэлэн национальна байгуулалтануудай хоорондохи харилсаануудай элдэб хэмжээнэй байжа болохо гэжэ Ленин тоолодог байһан юм. Тиихэдээ нацинуудай союз хадаа хэнэйшье бэеэ даалһан байдалда хохидол ушаруулхагүй, харин гансал **«үшөө шэнэ дабхар, адли тэгшэ эрхэтэй** республиканууудай федераци» байгуулжа шадаха гэжэ тэрэ бэшэһэн байдаг. (45-дахи боти, 212-дохи хууд). Тэрэ үнгэрхэдөө нацинууд хоорондын харилсаануудые шэнэ соёл болбосоролой эхин болохо «тодорхой кодекс» байха ёһотой гэһэн эрилтэ табидаг байгаа юм. Тэрэнэй һанамжаар, тиихэдээ тэрэниие түбэй аппарадай түшэмэл ноёд бэшэ, хэнэйшье мэдэһээр, тэдэ эээрхэг түримхэй дээрэлхүү ааша гаргаха гэжэ Ленин ехэл һэжэглэдэг байгаа, харин өөһэдөө «националнууд» (45-дахи боти, 357-дохи, 361-дэхи хууд). тэрэниие зохёон табиха ёһотой байгаа.

Эдэ үзэл бодолнууд ехэнхидээ бэелүүлэгдэнгүй үлэһэн гү, али оройдоол ёһын тэдыдэ мэдэрэгдэһэн байха юм. Олонациональна орондо нэгэдэмэл гүрэнэй харгы зам баадхагдаһан байна бшуу.

Иимэшье эрхэ байдалда ороной айхабтар ехэ үрэ дүнгүүдые, тэрэ тоодо олон арадуудай национальна ажабайдалдашье гүйлаһаниинь эли ааб даа. Бидэ манай мүнөөнэй түсэбүүд дотороо энээндэ түшэглэхэ аргатайбди. Тиигэбэшье национальна хүгжэлтын хуули ёһонуудые тоохогүй ябадал бага багаханаар орёо асуудалнуудые олон болгоо, тиигэжэ тэдэ һүүлэй һүүлдэ, түүхын шэнэ эрид эрьелтын үедэ газаашаа тэһэрэн гараба ха юм.

Мүнөө орон доторнай нилээд бэрхэшээлтэй бэдэрэлгэ хэгдэнэ гээшэ. Олон юумэн һүүлэй үедэ бодомжологдон үзэгдөө. Мүнөөнэй эрхэ байдалдахи национальна политикын Платформые парти дурадхаа юм. Арадай депутадуудай съезд, Верховно Совет хэлэн тухай, экономическа бэеэ даанги байдал тухай хуулинууд мэтэ амин шухала шиидхэбэринүүдтэ хүрэжэ ерээд байна. СССР-һээ гараха гурим тухай хуули баталагдан абтагдаа. Союзна хэлсээе шэнэлэлгэ хэгдэжэ байна. Совет федерациин хуби заяантай холбоотой хуулинуудые зохёон гаргалгын эгээл харюусалгатай шата мүнөө оронхой гээшэ.

Федераци тухай, тэрэнэй түхэлнүүд тухай хоорондохи холбоонуудай хэмжээнүүд тухай Ленинэй үзэл бодол хадаа манай мүнөөнэй бэдэрэлгэнүүдэй түлхюур мүн болоно. Эсэсэй эсэстэ нацинууд хоорондын харилсаануудые таарал дуулан номогоруулжа шадагдаха байха гэжэ бидэ этигэнэбди. Имагтал түни түбшэн, ухаан бодолтой, хуулиин хэмжээн соо хэгдэһэн хүдэлмэри бүхы нацинуудай үндэһэн аша туһануудые хангаха уг зорилгонуудта хүргэхэ, манай агууехэ олонациональна хани нэгэдэлдэ шэнэ амисхал үгэжэ шадаха байна ха юм. Харин Прибалтикада, Закавказида, СССР-эй бусад зарим нютагуудта бидэнэй ушардаг сепаратис, экстремис ябуулганууд энээниие шиидхэжэ шадахагүй.

Нүхэдүүд! Хубилган шэнэдхэлгын аргаар тэрээн тээшэ бидэнэй дабшажа ябаһан шэнэ общество дотор шэнэлэгдэһэн, **хубилгагдаһан Коммунис парти** хүдэлхэ ёһотой.

Бидэ КПСС-эй XXVIII съездын урда тээ байнабди. Өөрынгөө удха шанараар Ленинэй хүтэлбэрилгэ доро «шэнэ түхэлэй» парти байгуулгатай жэшэжэ боломоор эрьелтэ парти тухай асуудалдашье хэрэгтэй гэжэ өөрөө түүхэмнай баадхана гээшэ. Мүнөө коммунистнуудай дунда, бүхы общество дотор үргэнөөр, шүүмжэлхыгөөр зүбшэн хэлсэгдэжэ байгаа КПСС-эй ЦК-гай Платформо, Уставай проект Коммунис партиин хүгжэлтэдэ энэ залан сэхэ шэнэ шатын эхи табижа үгэнэ.

Асуудалые иимээр табилгые ленинскэ партийна ёһо заншалнуудтай юун холбонсб? Нэн түрүүн, орон болон дэлхэй дээрэхи зайлашагүй оршон байдалай хубилалтаһаа партиин хүгжэлтэ дулдыдадаг байна бшуу. Партиин нэгэдэл тухай резолюцитай имагтал холбоотойгоор юрэл манай дурсадаг тэрэл РКП(б)-гэй X съезд дээрэ ондоо резолюци —«партийна байгуулалтын асуудалнуудай талаар» абтаһан байха юм. Тэрээн дотор «партийна организациин хубилшагүй зүб, революционно ябуулгануудай бүхы шатанудта хэрэглэгдэмээр түхэл маягуудай, энээнтэй адли тэрэнэй хүдэлмэриин онол аргануудай» байха арга боломжо буруушаагдаа бэлэй. Тад ондоо гэжэ тэндэ хэлэгдээ, «эмхидхэлэй түхэл маяг, хүдэлмэриин онол аргануд түүхын мүнөөнэй тодорхой оршон байдалай илгаануудаар болон иимэ оршон байдалһаа сэхэ гаража ерэдэг зорилгонуудаар бүрин гүйсэд тодорхойлогдодог гэжэ баһал бэшэгдэһэн байха юм. («КПСС резолюцинууд дотор...» 9-дэхи хэблэл, 2-дохи боти, 323-дахи хууд.)

Граждан дайнай һүүлээр, амгалан тайбан үеын эхилхэтэй хамта партиин шэнэ байдалда шэлжэн оролго илангаяа ехэ бэрхэшээлтэй байгаа бэлэй. Энэмнай ойлгосотой. Юуб гэхэдэ, тэрэ гүрэнэй засагтай, тииһээ тиитэрээ пролетариадай диктатурада үндэһэлһэн засагтай, нэгэн болоһон байшоо ха юм. Үе сагай аюулта байдал хурсаар мэдэрэгдэдэг байгаа. Тэрэ сагта, резолюци дотор хэлэгдэһэнэй ёһоор, парти дотор «тэрэниие албан хойрог болгохо ба олониитэһээ таһалха ябуулгануудые түбэй газарһаа хүтэлбэрилгэ хүгжөөдэг байгаа юм (Тэндэл, 325-дахи хууд.). Тиихэдэ граждан дайнай үедэ гансаараа хүтэлбэрилдэг парти хадаа комиссарнуудтал адляар бүгэдые захиржа һураад байгаа. Тиихэдэ «хэрэгтэй үлүүсэ хангалганууд элдэб янзын хуули буса ябуулгануудай эшэ үндэһэн болоһон байгаа». Тиихэдэ «партиин оюун бодолой байдал» һуларжа эхилээд байгаа. Ажаһуудалай талаар муудан доройтолгын шэнжэнүүд бии боложо эхилээ. Бүхыдөө эдэмнай «партиин доторой һандаралгада хүргөө». Эдэ бүгэдэ — резолюцинуудһаа абтаһан үгэнүүд (Тэндэл).

Энээнһээ гараха арга гэхэдэ, парти доторой демократиие үргэнөөр хүгжөөлгэ гэжэ съезд хараһан байха юм. Ленинэй һүүлшын хүдэлмэринүүдһээ, тэрэ иимэ һандаралта ябуулгануудые тогтоохо, партийна олониитые, партийна доодо шатынхидые хабаадуулһанай ашаар партида орон доторхи шэнэ эрхэ байдалда адлирхуу шэнэ шэнжэ шанар олгохо гэжэ үсэд нэтэрүүгээр оролдодог байгаа гээд бидэ мэдэнэбди.

Гэбэшье эдэ хараа бодолнуудаа бэелүүлгэдээ тэрэнэй өөрынь хабаадаха аргагүй болоһониинь халагламаар. Хорёод онуудта хэрэгтэй болоһон, парти доторой хубилалтанууд Сталинай гарта орошоһон байгаа ха юм. Энэмнай партидашье, обществодошье, социализмдашье гээгдэл хохидолоор эрьен ерээ. Нилээд богонихон саг соо бодото дээрээ парти захиралта-зонхилолгын байгуулалтын хубинь, зэр зэбсэгынь болоһон байна бшуу. Тиихэдээ мүнөөдэр хүрэтэр үзэгдэжэ байгаа холын хохидолнуудтай зэр зэбсэгынь болоһон байха юм.

Эндэһээ иимэ тобшолол хэжэ болоно: мүнөө парти доторой ажабайдалай ленинскэ гуримуудые юрэл һэргээлгээр хизаарлажа оройдоо болохогүй. Манай бүхы ороной ажабайдалые хубилган шэнэдхэлгэ жэшээшэгүй, бүри үргэн хэмжээнэй зорилго табина гээшэ.

Олондо мэдээсэлгын, хуули ёһото гүрэнэй, политическэ элдэб һанал бодолой эрхэ байдалда гансал демократическа онол аргануудаар хүдэлдэг, социалис шэглэл шэлэһэн түрүү парти обществодо хэрэгтэй болоно. Имагтал иимэ шэнэ эрхэ байдалда хүдэлжэ шададаг болоходоо, парти өөрынгөө хойноһоо арад зоной ехэнхиие дахуулжа шадаха, энэрхы ёһото, демократическа социализм тээшэ хүдэлөөндэ бүхы социальна бүлэгүүдые, элдэб үндэһэ яһатаниие нэгэдүүлхэ аргатай болохо байна.

Өөрынгөө үнэн зүбтэ олониитые этигүүлхэ талаар КПСС агуууехэ ёһо заншалнуудтай юм. Тэрэ 1917 оной тоотой һаранудай туршада эгээл үргэн ехэ олониитын дурлал ба дэмжэлгэ түйлажа шадаһан байна бшуу. Большевигүүдэй хойноһоо арад зон юундэ ошооб гэхэдэ, гансал «тэдэнэй агитациин бүри тааруу байһанһаа тиимэ бэшэ, тэдэнэй агитациин үнэн зүб» байһан дээрэһээнь тэдэ дахаа бшуу. (40-дэхи боти, 69-дэхи хууд.). Ороной һандарал хохидолоор бэшэ, харин өөрынгөө дээрэлхүү һанал бодолоор, политическэ талаар дэбжэхэ хүсэлөөр һанаагаа зобоһон үсөөн бэшэ политиканууд, хооһон худал үгэнүүдые политическэ ажабайдалай нюруу дээрэ Февралиин революци гаргаһан байдаг. «Үндэр түрэлтэ арад», «арад-сүлөөлэгшэ» гэхэ мэтээр һаймһарһан хубхай хооһон хэдэн миллион үгэнүүд хүдэлмэришэд, таряашад, солдадуудай шэхэндэ дуулдажа, тэдэнэй толгойнуудые эрьюулжэ эхилээ.

Олониитын политическэ болбосоролгүйе хэрэглэлгэ, мэхын, һаймһаралгын, зэд мүнгэнэй зэргын юумэ үгэхэ дууһашагүй найдуулгануудай туһаар тэдэниие нюусагүйгөөр тээлмэрдүүлгэ (31-дэхи боти, 158-дахи хууд)— эдэ бүгэдые Ленин эрид буруушаадаг байгаа юм. «Бидэ хубилгаанууд бэшэбди,— гэжэ тэрэ мэдүүлээ һэн...— Бүхы революциие һүнээһэн ори ганса юумэн гэхэдэ, энэмнай — хооһон үгэ, революционно арадта һаймһаралга болоно. Революционно хооһон үгэдэ, илангаяа тэрэнэй ехээр үргэдэһэн үе сагта найдахагүй гэжэ бүхы марксизм һургадаг байна» (31-дэхи боти, 105-дахи 108-дахи хууд.).

Теэд юун болооб? Февральһаа октябрь хүрэтэр, тон сүлөөтэйгөөр шэлэлгын ба олон партинуудай эрид хурса үрдилдөөнүүдэй эрхэ байдалда большевик парти хэдэн арбаад мянганһаа хэдэн зуун мянган хүрэтэрөө ургаа, өөрынгөө хойноһоо хэдэн арбаад

...адай АССР-эй арбан хоёрдохи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси

...тат В. В. САРЖАНАЙ хэлэһэн үгэ

Верховно ... буулгын гол ... иимэ hанам- ... түрүүшээр хуу- ... орган мүн. ... бликын хүн ... хамгаалха ... хэрэгтэй. Сес- ... үргэлжын ко- ... республикын ... Президиу- ... эмхидхэлэй ... үнгэргэдэг бай- ... бүгэдэ арадай ... олон- ... хуули- ... баталагдаха ... мэргэ- ... юрист- ... хабаа-

...Р-эй Верховно ... гуулламжын гол ... саг үргэл- ... болоно. Ко- ... үгышье ... худэлмэри- ... байха ёho- ... эдэ комисси- ... болгохо ... хоор.

... хэрэг ёho ... Верховно Со- ... хубилган шэ- ... общест- ... зорилго ур- ...

... абадаг, гүй- ... засагуу- ... тодо илгаа- ... хэдэч хуу- ... Энээнэй ту- ... өөhэдыгөө ... өөhэдынгөө оло- ... өөhэдыгөө хан- ... оруулха тухай ... ёhотойбди.

... түбэй бү- ... ба социально- ... хүгжэлтэнүүдэй ... hуурилдаан, про- ... предприятинуудай ... сүг республи-

кые ажахын тоосоондо оруулха тухай асуудалнуудые жэлhээ үлүүтэй сагта шэнжэлжэ үзэжэ байнаб. Энэмнай мүнөөдэрэй гол асуудал мүн гэжэ би тоолоноб.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй байгууламжые хаража үзөөд, энээн тушаа хуули баталан абаха хэрэгтэй гэжэ hананаб. Министрнүүдэй Совет Верховно Соведэй гүйсэдхэхы орган тула бүридэлөөрөө мэргэжэнги, бэеэ даанги, хүдэлхэ эршэ шадабаритай, Верховно Соведэй урда тоосодог, үргэн ехэ эрхэнүүдтэй байха ёhотой. Министрнүүдэй Совет республикын хүгжэлтын гол шэглэлнүүдые уридшалан хараалхадаа, үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые, арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа, эдеэ хоол, гэр байра түрүүшын анхаралда абаха.

Соведүүд тухай, Эд зөөри, Арендэ, Газар, Нютагай өөhэдыгөө хүтэлбэрилгэ, Налогово гурим, Гадаадын экономическэ, Банкын ажал ябуулга, республикын бюджедhээ гадуур фонд тухай, мүн бюрократическа үзэгдэлнүүдтэй тэмсэхэдэ үндэhэ болохо Хуулинуудые баталан абаха хэрэгтэй гэжэ hананаб.

Дэлгүүрэй ажахыда, предприятинуудай ажахын тоосоондо, кооперацида ба арендэдэ ороходо талаар, мүн эд хэрэглэгшэдэй дэлгүүрэй асуудалнууд шиидхэгдэхэ зэргэтэй.

Эдэ бүгэдые шэнээр хаража үзэхэ, нютагай онсо шэнжэнүүдтэй тааралдуулха, предприяти ба кооперативуудай ажал ябуулга шэнжэлхэ ба гуримшуулха, эд хэрэглэгшэдэй талые бариха, гүрэнэй бюрократиhаа эрхэтэниие хамгаалха шухала.

Гүйсэд ажахын тоосоондо ороhон үйлэдбэриин гол подразделениие республикын ажахын тоосоонтой бүхыдэнь зохилдуулжа шадаха хэрэгтэй.

Байгал нуур хамгаалха ба республикын байгаали аршалхаар хуули зохёогдон табигдаха, баталан абтаха зэргэтэй.

Социальна хүсэ ехэтэй политика ябуулха ёhотойбди. Үнэ сэнгүүд, элүүр энхын талаар гүрэнэй программа, хүнэй ажаhуудалда хэрэгтэй мүнгэ зөөри, эхэдэ ба үхибүүндэ, пенсионернүүдтэ, инвалидуудта, олон үхибүүдтэй айлда, студентнэртэ туhаламжа үзүүлгые саг үргэлжын хараhаа алдаха ёhогүйбди.

Ой модоёо юундэ бодомжотойгоор хэрэглэжэ шаданагүйбибди, материально-техническэ нөөсэнүүдэй 10 процентые хүдөөгэй хүгжэлтэдэ эльгээхэ гэhэн СССР-эй Верховно Соведэй тогтоол юундэ бэелүүлэгдэнэб, шулуун нүүрhэ малтан абалгаhаа, алтанhаа олзо оршо бусад регионуудта юундэ эльгээгдэнэб? Республикада «Бурятзолото», «Бурятлес», «Бурятуголь» байгуулха тухай бодохоор болоо, теэд энэмнай бидэниие абархагүй. Республикын нөөсэ баялигуудые өөhэдөө хэрэглэхын тула хуули баталан абаха ёhотойбди. Нютагай өөhэдыгөө хүтэлбэрилгэ, хүдөөгэй ба поселково Соведүүдэй арга шадабари дээшэлүүлхын тула хуулинуудые абаха зэргэтэйбди. Материально-техническэ баазыень бэхижүүлхэ хэрэгтэй. Эдэ ба бусадшье хэмжээнүүдые абаагүй hаа, урагшаа дабшахамнай бэрхэтэй.

Республикадамнай ажаhуудаг арадуудай хэлэ ба соёл хүгжөөхын тула арга шадалаа гаргаха ёhотойбди.

Республикын Верховно Соведэй бүридэлдэ эгээл түрүүшынхеэ бодото засагтай болообди. Өөhэд өөhэдынгөө округто материальна баялиг татахые оролдодог депутадууд бэшэ, харин өөhэдынгөө hунгагшадай захяа дүүргэхын тула эрмэлзэдэг, хуули баталан абадаг депутадууд мүнөө ажал ябуулгаяа эхилбэ. Сессинүүд дээрэ бидэ тодорхой, бодото шиидхэбэринүүдые абаха ёhотойбди. Үгыл hаа, эрхэтэдэй зүгhөө манда үзүүлэгдэhэн этигэл найдабаринь hалаха, хүн зон хубилган шэнэдхэлгэдэ этигэхэеэ болихо. Республикын Верховно Совет хэрэгүүдэй ба шиидхэбэринүүдэй совет болохо ёhотой. Республикын социально-экономическа хүгжэлтын түлөө асуулта ба хиналта бэелүүлхэ зэргэтэй юм.

Эдэ ехэ зорилгонуудые шиидхэхэдээ, бэлэдхэл hайнтай депутатшье маргажа магад. Тиимэhээ Верховно Соведтэ хүдэлхөөр юристнүүдые хабаадуулха шухала. Россин түбэй городуудай юрист-эрдэмтэдые урибал, депутадуудые hургаха, хуулинуудые зохёон баталхада туhалха аргатай.

Методическа, методологическа, юридическэ, туhаламжа үзүүлхэ консультативна бүлэг байгуулха хэрэгтэй. Саг үргэлжын гү, али хэлсээнэй үндэhөөр иимэ албаниие эрхидхэбэл, аятай.

Депутадуудай дэмжээ hаа, Верховно Соведэй дэргэдэ «пресс-түб» байгуулха саг ерээ. Комиссинуудай хүдэлмэри харуулха, пресс-конференци үнгэргэхэ hэн.

Үдэр бүриин юрын хүдэлмэриин хаhа манда, депутадуудта эхилбэ. Энэмнай ашаг үрэтэй байха ёhотой. Бүхы hайн хүсэлөө hайн хэрэгүүд болгон бэелүүлхын тула оролдоё. Хүн зон ажабайдал hайжаруулхаар шиидхэбэринүүдые бидэнэрhээ хүлеэнэ. Минии шэнэ хүдэлмэритэй холбоотой (Танай шиидхэhэнhээ дулдыдаха) бүхы юумые танай дэмжэлгэгүйгөөр түсэблэхэнь бэрхэтэй.

Нүхэр В. Б. САГАНОВАЙ хэлэһэн үгэ

Демократиин, нюусагүйгөөр олондо мэдээсэлгын эрхэ байдалда үнгэрhэн hунгалтын ашаар шэнэ Соведүүд бии болгогдожо, тэрээндэ бүхы засагые үгэхэ гэhэн зорилго бодото дээрэ бэелүүлэгдэжэ байна гээшэ. Соведүүд республикынгаа, оронойнгоо экономическа болон социальна хүгжэлтын болон бусадшье асуудалнуудые арад зонойнгоо даалгабаряар, тэдэнэй аша туhада шиидхэжэ эхилбэ. Энээндэнь регинальна ажахын тоосоондо орохо, союзна болон автономито республиканuудай өөhэдыгөө хүтэлбэрилхэ ба өөhэдынгөө олоhон мүнгэ зөөрөөр өөhэдыгөө хангаха гуримда орохо ябадал hайнаар нүлөөлхэ байна. Тодорхойлбол, хуули ёhото гүрэниие бии болгоходоо хаа хаанагүй өөhэдынгөө баталан абаhан хуулинуудые наринаар сахидаг байха журам заршамтай ба гуримтай байха хэрэг Соведүүдэй, арадай депутадуудай, бүхы ажалшадай хүсөөр түйлагдаха байна ха юм.

Гансал дүүрэн эрхэтэй, засагаа гүйсэдөөр гартаа абаhан Соведүүд бүхы асуудалнуудые зүбөөр шиидхэхэ аргатай. Манай партии болон правительствын хэдэн жэлэй урда тээ баталан абаhан «Алас-Дурна Зүгэй экономическа районой, Буряадай АССР-эй болон Шэтын областиин үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые 2000 он хүрэтэр комплексноор хүгжөөхэ тухай», тэрэшэлэн 1987 ондо баталагдан абтаhан «Байгал нуурай оршон тойронхи байгаалиин баялигуудые зүбөөр ашаглаха тухай» тогтоолнууд саашанхи хүгжэлтымнай үндэhэ hуури боложо үгэхэ зэргэтэй.

Республикын экономико хүгжөөхэ хэрэгтэ промышленнэ предприятинууд болон колхоз, совхозуудай эрхэ ба эрхэ түлөөлэлгэнүүдые үргэдхэхэ ябадал hайнаар нүлөөлхэ байна. Саашадаа арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа болон бусад юумэ элбэг дэлбэг болгохын тула Азиин түбиин оронуудтай экономическа харилсаа холбоогоо улам үргэдхэхэ аргатай байнабди.

Экономическа хүгжэлтын холын хараа түсэб баримталха эрилтэ манай урда мүнөө табигдаад байна. Эдеэ хоолой программа бэелүүлгэ мүнөөшье хойшолуулашагүй зорилгонуудай нэгэн байhаар. Мүнөө бидэнэр үйлэдбэрилhэн мяханhаа 10 процент ехээр, hү 29 процент, үндэгэ 8 процент ехээр хэрэглэнэбди. Овощ, хартаабха, үрэ жэмэс, болон гурил бусад областьнууд, хизаарнуудhаа ехээр зөөжэ асарнабди. 1995, 2000 онуудта хүн бүхэниие эдеэ хоолоор зохидоор хангадаг болохын тула хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгые ойрын жэлнүүдтэ 1,5—2 дахин дээшэлүүлхэ ёhотойбди.

Түс зорилгые бэелүүлхын тула гэр бүлын, бригадна, хамтын подряд, арендэ болон кооперативуудые үргэнөөр хэрэглэхэ, колхоз, совхозуудта хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Тиихэдэ таряашад ба малшадай хубиин хамhабариин ажахынуудые дэмжэхэ, олошоруулха шухала. Мүнөө хүдөөгэй айлнуудай 40—50 процентнь үхэр, мал, гахайгүй, 76 процентнь хони, ямаагүй гэжэ статистика харуулна. Шубуудые үсхэбэрилхэ дуратайшуулшье олон байха.

Үнеэд, гахай, гунжад болон бусад залуу малые хүн зондо худалдажа, тэжээлээр туhалха, барилга хэхэдэнь материалнуудаар хангаха, бага тракторнуудай орондо сарнуудые, моридые элдэб ажалда хэрэглэдэг болохо ёhотойбди. Урдань Сибириин таряашадта морин унаа ехэ hуури эзэлдэг байгаа гээшэ. Иимэрхүү хамhабариин ажахынууд фермерэй ерээдүйн оньhожоруулагдамал ажахынуудай үндэhэ hууринь болохо hэн.

Хамтын ба хубиин огород ургуулдаг, хамтаржа саад эрхилдэг, хартаабха тариха ябадалые hайшаан дэмжэхэ хэрэгтэй.

Промышленна ба хүдөө ажахын предприятинуудай хоорондохи холбоое үргэдхэхэ, нэгэ талаhаа хүдөө ажахын продукци хадагалха, буйлуулха, худалдаха, нүгөөдэ талаhаа — хүдөө нютагуудта арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилхэ талаар промышленна цехүүдые бии болгохо хүдэлмэри ябуулагдаха байна.

Капитальна барилга, байрын гэрнүүд гол асуудалнуудай нэгэн болодог, үнэхөөрөөшье, капитальна барилга мүнөө дээрэ манай экономикын эгээн хүшэр участок болоно. Олонхи асуудалнууд капитальна барилгатай сэхэ холбоотой. Мүнөө капитальна барилга хуушан хэбээрээ элдэб албан зургаануудай мэдэлдэ байhаар. Тиигэхэ үедэнь манай республика дотор научно-техническэ, инвестиционно кадрнуудай талаар нэгэ шэглэлтэй политика үгы. Илангаяа мүнөө, ССР Союзай, Федерациин, Буряадай АССР-эй арадай ажахын бүхэли комплекснуудые байгуулха үедэ иимэ ябадал таарахагүй байна.

Республикын правительство, минии hанахада, барилгын комплексые хүтэлбэрилхэ ба эмхидхэхэ, бии байhан үйлэдбэриин хүсэнүүдые гүйсэдөөр ашаглаха талаар тусхай түсэбтэй байха ёhотой.

Байрын гэрнүүдые ашаглалгада оруулха талаар hүүлшын 4 жэлэй түсэб 71 процент дүүргэгдэв. Энээндэ жэл бүри мүнгэн багаар hомологдодог боложо байна.

Гэр барилгын комбинадай үйлэдбэриин хүсые, түмэрбетон хэрэгсэлнүүдые хэдэг предприятинуудые hайнаар ашаглаха, арендэ гү, али кооперативай үндэhөөр хирпиисын заводуудые олошоруулха зорилго бэелүүлхэ аргатайбди.

Радиаторнууд болон арматурна хэрэгсэлнүүдые, плиткэнүүд, линолеум гэхэ мэтэ материалнуудые өөhэдөө үйлэдбэрилэн гаргадаг болохо арга боломжонуудые бэдэрхэ байгаабди.

Шифер, цемент гаргадаг заводуудые, шэлэй заводые hэльбэн шэнэдхэхэ хэрэгтэй. Муйскын ба Уоянай леспромхозуудые республикадаа бусааха ёhотойбди.

Арадай эрдэм hуралсал, соёл ба искусство, Буряадай республикада ажаhуудаг арадуудай хэлэ, физкультура ба спорт хүгжөөхэ асуудалда онсо анхарал хандуулагдаха ёhотой. Мүнөөшье болотор эдэ hалбаринуудта мүнгэн зөөри багаар hомологдоно. Арадай эрдэм hуралсалда бэелүүлэгдэжэ байhан реформо үхибүүдые hайнаар hургаха, ороной залуу эрхэтэдые дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлхэ эрилтэнүүдтэ гүйсэд харюусанагүй. Манай ерээдүй — үхибүүд гээшэ. hургуулинуудай материально-техническэ үндэhэ hуурииe бэхижүүлхэ, тэндэнь компьютернүүдые хэрэглэдэг болохо ябадал түйлагдаха ёhотой. Энэ хадаа предприяти, албан зургаан болон нютагай Соведүүдэй зорилго болохо зэргэтэй. Элүүрые хамгаалгада мүн лэ олон дутагдалнууд бии.

Республикымнай арадай ажахын бусадшье hалбаринууд урагшатайгаар хүгжэнэ гэхын аргагүй.

Мүнөө регинальна ажахын тоосоондо, өөрынгөө олоhон мүнгэ зөөрөөр өөhэдыгөө хангадаг гуримда орохо үеэр манай республикын байгаалиин баялигууд элдэб нэгэдэлнүүд болон албан зургаануудай мэдэлдэ байhан зандаа.

Минии hанахада, «Бурятуголь», «Бурятзолото», «Бурятлес» гэхэ мэтэшэлэн нэгэдэлнүүдые, ассоциацинуудые бии болгохо саг тулажа ерээ. Энээнэй ашаар социальна асуудалнуудаа урагшатайгаар шиидхэжэ, экономическа программаяа hайнаар бэелүүлхэ, нютагай бюджет бэхижүүлхэ арга олдохо бэлэй.

Гэхэтэй хамта политическэ, хуули гаргалгын, гүйсэдхэлгын засаг түрын өөр өөрын ябуулдаг ажал хэрэгые тодоор хизаарлан хубаарилха эрилтэ табигдана гээшэ.

Ажахы шэнжэлэлгын онол эрганууды, үйлэдбэриин шэнэ харилсаануудые тогтоохо, дэлгүүрhээ уламжалан, сэнгүүдые бии болгохо, эд бараан ба мүнгэнэй эрьесые тааруулха хэрэгтэ партийна, совет, ажахын органууд, манай эрдэмтэд ухаалигаар хандажа, тобшололнуудые хэхээр бэлэн байха ёhотой. Эндэ бүхы шатын Соведүүд оролсохо зэргэтэй. Соведүүд, эсэсэй эсэстэ, гүйсэд засагтай болохо байгаа. Республикын Верховно Совет, мүн Министрнүүдэй Совет нютагай Соведүүдтэ бүхы талын туhаламжа үзүүлжэ байха юм.

Партиин обкомдо шэнэ хүтэлбэрилэгшэд, харин республикын Верховно Соведтэ ажалша арадай элдэб бүлэгүүдые түлөөлhэн эдэбхи үүсхэлтэй арадай депутадууд hунгагдажа ерээд байна. Энэ оршон байдалда танай этигэл найдабарида түшэглэн, бүхы хүсэ шадалаа, дүй дүршэлөө ажалдаа зорюулха байhанаа мэдүүлнэб.

...тат Р. Б. ГАРМАЕВАЙ хэлэһэн үгэ

... Соведэй Түрүү- ... тушаалда ... дунда минии ... нэрлэhэн бүлэг ... бэ баяр баясха- ...

... бидэниие орон ... олдожо байhан ... сагта депутадуу- ... Тэрэниие ха- ... ганса нэрэ хүч- ... гүрэн түрын ... ехэ харюу-

... үнгэрhэн энэ ... засаг түрын ... ажада эхи та- ... үгые В. Да- ... соо хараха бо- ... эрхэ хүсэн ба ... сүлөөтэ үй- ... захирэлта» гэ- ... байха. Теэд шэ- ... хуушанай- ... харин дүүрэн ... хүдэлхынь ... экономическа ... систем ба ... реформо хэ-

... экономикымнай гу- ... hаань, бусад ... нуудаймнай заа- ... байhаниие ... харуулна.

... ажалайнгаа хэ- ... соогуураа ... гээшэб. Тии- ... нютагуудта үзэг- ... ехэшье хубилал- ... баярладагби. ... бага hуу- ... hэргээхэ та- ... программа бата-

лагданхай ха юм. Тэрэнэйнгээ үндэhөөр хэзээ нэгэтэ бараг hайн hуурин байhанаа урданайнгаа түхэл шарай алдапан hууринуудые hэргээгээ hазмнай, тэндэhээ гаража ошоhон бодото эзэниинь түрэл газартаа бусаха hэн ха.

Зүгөөр эдэ хүнүүдтэ, колхознигууд, совхозой хүдэлмэришэд, арендаторнууд, фермернүүд ба ажалша таряашадай бүлэнүүдэй гэшүүдтэ ажалай үндэр бүтээсэ түйлахынь тула бүхы эрхэ нүхэсэл байгуулха шухала. Хэрбээ тэндэ шэнэ hургуули, ясли-сад, магазин, больница болон hайн гэгшын харгы татаа hаамнэй, эдэ hууринуудhай hэргэжэ, Буряад оронииемнай шэмэглэхэ бэлэйл. Эдэ бүхы hайн hайхан хэрэгэй бэелхын түлөө бүхы хүсэеэ элсүүлхэ гээшэ Верховно Соведэй нэрэ хүндын хэрэг ба уялга мүн гэхэ байнаб.

Нүхэдүүд! Бидэ Байгалай хажууда ажаhуунабди. Эдэ юрэ хэлэгдэhэн үгэнүүд бэшэ, харин ехэ удхатай. Араал далай тухай дуулахадаа, Байгалаа hанан, hэримжэтэй болонобди. Дабтагдашагүй сэбэр Байгал далаймнай, оршон тойронхи байгаалимнай бузарлагдаhаар зандаа. Тусхай албан зургаанууд энээн тухай мэдээсэhээр. Байгал шадарай ой модон унагаагдаhаар. Гол горходойнгоо хатаhанда голхорhоорбди. Омолимнай урданай бэшэ, хаб загаhан үхэнэ гэжэ гайхахаяашье болижо байнабди. Теэд эдэ бүгэдэ бидэ, арадай депутадуудые амгалан байлгаха ёhогүй. Энэ талаар бидэ тодорхой, эблэршэгүй хараа шугамтай байха зэргэтэйбди. Хүн бүхэмнай дэлхэйн субад — Байгал далайе хамгаалагшадай зэргэдэ жагсаг лэ.

Энэ үндэр туйlаалаа эзэлээд байбал, ямар ажал ябуулгэ хэхэ тухайгаа бодомжолходоо, Верховно Соведэй болон нютагай Соведүүдэй республикынгаа 190 мянга гаран пенсионерэй ажабайдалые хүнгэдхэхын тула бүхы арга боломжоёо бэдэрхэ зэргэтэй гэжэ hананаб. Районууд, ажахынууд, предприятинууд ба ажалша коллективүүдтэ энэ талаар социальна туhаламжын албан бии болгогдоно, инвалидуудта ба үндэр наhатадта туhаламжа үзүүлэгдэнэ, телефонууд табигдана, мүн элдэб ондоо анхарал, хангалга үзүүлэгдэнэ.

Залуушуул онсо шэнжэтэй hунгагшаднай гээшэ. Тэдэниие бидэ анхаралтайгаар, тэсэмгэйгээр шагнажа, зүбшэл заабаряар туhалха байнабди. Энэ юрэ хэлэгдэhэн гоё үгэнүүд бэшэ. Иигэжэ хэлэхэдээ, ургажа ябаа залуу үетэнэй түлөө депутадуудай hанаагаа табидаг байхые уряалнаб.

Манай эхэнэрнүүдтэ ба үхибүүдэймнай эхэнүүдтэ таарамжатай hайн эрхэ байдал байгуулха тухай асуудалай оло дахин табигдахые hунгалтын урда тээхи уулзалганууд дээрэ дуулаа hэм. Эдэ асуудалнууд Верховно Соведтэ ба тэрэнэй саг үргэлжын комиссинуудта харагдажа, шиидхэбэриеэ олоно аабза.

Манай республикада ажаhуужа байhан бүхы арадуудай түүхэ, соёл болон оюун ухаанай баялигта гамтайгаар хандаха ёhотойбди. Бидэ, буряадууд, эхэ орон соогоо бүхы арадуудтай эбтэй эетэй ажаhуудагтаа омогорхонобди.

Теэд сагай ошохо бүри шэнэ үенүүд ургажал байна. Тэдэниие өөhэдынгөө түйлаhан hайн хүсэлнүүдтэ үнэн байхаар хүмүүжүүлхэ шухала.

Эдэ үдэрнүүдтэ би Эмхидхэлэй комитедтэ хүдэлбэ гээшэб. Тиигэжэ шэнэ нүхэдтэй танилсаhандаа, баяртай байнаб. Үндэhэ яhанай харилсаанай талаар саг үргэлжын комисси манда хэрэгтэй гү, али үгы гү гэhэн асуудал комитедтэмнай хоёр дахин табигдаа hэн. «Хэрэгтэй» гэhэн шиидхэбэри нэгэн дуугаар абтаа.

Хэлэнэй, үндэhэн соёлой, литературын ба искусствын асуудалнуудые Верховно Соведhээ ондоо хэн шиидхэлтэй гээшэб? Ород арадай дорюун дуунууд, буряад талын уянгата аялга, эвенк арадай тайгын гүн соо зэдэлжэ байдаг дуунууд буряад орондомнай зэргэ дуулдажа байг лэ!

Соведүүдтэ шэнэ хүбүүд ерээ. Тэдэнэрэй эршэ хүсэн, хүсэл зориг ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэгдэhэй гэжэ хүсэгдэнэ.

Нүхэр И. М. ПЫТИНЭЙ хэлэһэн үгэ

Мүнөө хүсэндөө байгаа байгууламжа тухайгаа хэлэхэдэ, республика соомнай 2617 бүлэг болон постнууд тоологдоно. Тэндэмнай дүн хэмтэ 20 гаран мянган арадай хинагшад ба штатнабэшэ инспекторнууд хүдэлнэ. Тэдэнhээ гадна үйлэдбэриин, районой болон городой комитедүүдтэ штатна 93 хүдэлмэрилэгшэ бии. Буряадай АССР-эй Арадай хиналтын комитет эдэ бүгэдэниие ударидана гээшэ. Энэмнай хадаа 15 хүнhөө бүридэhэн ниитын-гүрэнэй орган мүн болоно.

Республикымнай газетэнүүдтэ хэблэгдэдэг, радио-теледамжуулгаар дуулдадаг материалнууд манай комитедэй хүдэлмэриин онол аргануудай ондоо болоhониие гэршэлдэг. Зүблөөнүүднай урданайхи[гаа] хурсаар, үгэ буляалдаатайгаар үнгэрдэг болонхой. Эдэ бүгэдэн тухай хэблэлhээ бүгэдыень мэдэнэ ха юмта даа.

Арадай хиналтын органуудай нёдондо хэhэн шалгалтануудай үндэhөөр гүрэмнай 17 миллион түхэригэй гарза хохидолдо ороhон байгаа. Тэрэнэйнь миил 5 миллиониинь тэхэрюулэгдээ.

Хүн зоной ажабайдалhаа үндэhэтэй социальна асуудалнууд арадай хиналтын зургаануудай анхаралда хододоо байдаг гээшэ. Энэ талаар Алас-Дурнын, Эдеэ хоолой болон гэр байрын программанууд нэн түрүүн нэрлэгдэхэ зэргэтэй. Тиихэдэ элүүрые хамгаалгын, худалдаа наймаанай, ажаhуудалай, транспорт болон хэлхеэ холбооной, арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгын асуудалнууд мүн лэ хиналта доромнай байна.

Хиналтын органуудта удаан хүдэлhэн бэшэшье hаа, манай комитедэй ямаршье албан зургааhаа дулдыдаха ёhогүйе ойлгоноб. Бидэ бүхы ажал хүдэлмэриеэ хуулиин ёhоор, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй хүтэлбэри доро ябуулха ёhотойбди. Хоёрдохёор, хиналтада орохогүй хиналтаhаа гадуур ямаршье газар, зоно байха ёhогүй. Гүрэнэй ба кооперативна предприятинуудай хүдэлмэриие, ниитын бүхы эмхинүүдэй финансово-ажахын ажал ябуулгые хинан шалгаха хэрэг заншалта байха зэргэтэй.

«Арадай хиналта» гэжэ хэлэхэдээ, энэ хэрэгтэ эрхэтэдэй эдэбхитэй хабаадалга хараада абтана. Хүдэлмэришэд, таряашад, журналистнууд, элдэб мэргэжэлтэд шалгалтануудтамнай хабаадажа, дүнгүүдыень зүбшэн хэлсэг лэ.

Хиналтын хүдэлмэри, тэрэнэй дүнгүүд олондо мэдээжэ байха ёhотой. Тэрээгээрээ хиналта хүсэтэй. Тиимэшье hаань, зарим хүтэлбэрилхы түшаалтад энээндэ дурагүй байдаг зангаараа.

Республикын КНК-да нёдондо 778 бэшэг ба гомдолнууд ороо hэн. Мянгаад хүн өөhэдөө ерээ. Энэ юу гэршэлнэб гэхэдэ, арадай хиналтада хүнүүд найдадаг болоо, үнэн зүбэй адли тэгшэ эрхэ нүхэсэлэй ба байдалай түлөө тэмсэгшэд олошороо.

Шалгалта, хиналта хэдэг органуудhай даншье олон болошоо. Тэдэниие хамтаруулжа, координационно совет байгуулаа hэмди. Тиигэhэнэймнай ашаар элдэб эсын шалгалтын тоо үсөөржэ, шанарынь hайн болоо гэжэ бодото байдал харуулна.

Манай албан эгээ мүнөө сэхэ дээрэhээ мэдэлтэй байна. СССР-эй Арадай хиналтын комитедэй заабари — манай хуули. Харин, минии hанахада, мүнөө сагай байдалай хубилжа байгаа хада, илангаяа республикынгаа бэеэ даагаад хүдэлдэг болохо эрхэ байдалда орохоёо байхада, хиналтынгаа системые ондоогоор табидаг болохо байгаабди. «Дээрэhээ юун гэнэб, тэрэниие заабол дүүргэ» гэhэн ёhо заншал, «урданай юумэ ула болоо» гэдэгтэл, хуушараа бэшэ гү?

Дээдэ шатын засагаархид эндэ захираад лэ байха бэшэ, харин доогуур байhан комитедүүдэйнгээ тэдэнэй туhаламжын заабол хэрэгтэйе мэдэрхээр эрхэ байдал байгуулха ёhотой байна бшуу.

Бидэ мүнөө туршалганшуу юумэ хэжэ байнабди. Зарим предприятинууд ба колхозуудта ажалша коллективүүдэй hунгаhан арадай хиналтын комитедүүд гү, али бүлэгүүд байгуулагданхай. Тэдэнэр ниитын бүхы — партийна, комсомолой, профсоюзай, ветерануудай эмхинүүдтэ — шалгалтануудые хэнэ. Хиналтын иимэ органуудые байгуулхадамнай, имагтал шалгалтын тоо үсөөрхэhөө гадна ашаг үрэнь ниилээд дээшэлнэ.

Комитедүүдэй хүдэлмэриин гол удха ямар байха зэргэтэйб гэхэдэ, муу муухай юумые hэргылхэ хэмжээнүүдые уридшалан абажа hураха шухала. Продукциин шанарай, ажалай журамай түлөө хододоо тэмсэхэ хэрэгтэй. Гарза хохидолой зарим хубиие бэшэ, харин шадаал hаа, бүлтыень бусаалгаха гэжэ оролдохо шухала.

Манай хүдэлмэрилэгшэд муу муухай ябадал гаргалгатай, дутуу дунданuудтай эбсэшэгүй, гол шухала хараагаа алдахагүй, үнэн сэхэ байха ёhотой.

Арадай хиналтын комитедүүдтэ ганса хуули эбдэгшэдые бэшэ, харин тэдэниие далдалдаг, шалгалтада hаалта хэдэг, хүндэлдэдэг хүнүүдые хэhээлсэхэ эрхын олгогдохоор саг ерээ гэжэ hанагдана.

Иимэл даа, хүндэтэ арадай депутадууд, хиналта hайжаруулха талаар минии hанамжанууд.

Буряадай АССР-эй арбан хоёрдохи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси дээрэ. Буряадай АССР-эй арадай депутат Б.-Д. Б. Рыбдылов үгэ хэлэжэ байна; сессиин зал соо.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ФРГ-гэй КОСМОНАВТ ЗАМБУУЛИНИИЕ ШЭНЖЭЛГЭДЭ ХАБААДАНА

«Мир» станци дээрэ совет экипажай бүридэлдэ оруулагдажа, Баруун Германиин космонавтын замбуулиниие шэнжэлхэ талаар хэхэ ябуулганууд hүүлэй үедэ Советскэ Союзай болон Германиин Федеративна Республикын правительствануудай хоорондохи харилсаануудые улам бэхижүүлхэ, эрдэм ухаанай талаар холбоо барисаае хүгжөөхэ байна гэжэ Мэдээсэлэй ба электроникын талаар уласхоорондын түбтэ үнгэргэгдэhэн пресс-конференци дээрэ тэмдэглэгдээ. Аралжаа наймаанай үндэhэ hуури дээрэ ФРГ-гэй космонавтын 1992 ондо совет замбуулинай станци дээрэ богонихон саг соо ниидэхэ байhан тухай хэлсээндэ гар табилгада энэ пресс-конференци зорюулагдаhан байгаа. «Энерги» гэжэ эрдэм-ухаанай-үйлэдбэриин нэгэдэлэй, «Лицензинторг» гэжэ бүхэсоюзна нэгэдэлэй болон Немец авиаци ба космонавтикын эрдэм-шэнжэлэлгын бүлгэмэй хоорондохи хэлсээндэ гар табигдаhан байгаа.

ФРГ-гэй Федеральна канцлер Г. Колиин байгша оной эхиндэ СССР-тэ ерээд байха үедэ совет-баруун германиин замбуулинай хамтын экспедици хэхэ тухай шиидхэбэри абтаа hэн. ФРГ-гэй астронавтнуудай отрядай гэшүүн ниидэлгэдэ хабаадаха. Мүнөө энэ отрядта дүрбэн эрэшүүл, хоёр эхэнэр ороно.

(ТАСС).

...ЖАЛАЙ hАЙНДЭР — БУРЯАД ОРОНДО

...Н-УДЫН hҮНЭЙ КОМБИНАТ

... үдэр гансашье ... харин амарха, ... зарим тээ бии. ... неделиин зур- ... болоо ха ... Улаан-Үдын hүнэй ... элүүржүүл- ... байгуулагда- ... гаран хүнhөө бү- ... эн энэ пред- ... хүтэлбэрилэгшэд түс түбые эмхидхэхэhээ гадна саашадань улам болбосон түхэлтэй болгохые оролдоно.

— Аргагүй ехэ мүнгэн гаргашалагдаа. Хэрэгтэй юм гү, здравпункт бии ха юм гэжэ зариман анхан хэлэhэн юм. Жэл шахуу сагай үнгэрөөд байхада, угаа туhатайнь, хэрэгтэйнь эли болоо. Хүдэлмэрилэгшэдэй үбшэлхэнь хараа байса үсөөрөө. Зарим цехүүдтэ шиибтэй нойтон, аягүй байдалтай ха юм, — гэжэ кадрнуудай таhагай начальник И. В. Ханхареева хөөрэнэ.

Эмнэлгын физкультура, массаж мүнөө дээрээ бии. Байнбайн сауна үүдээ сэлихэ, хүнэй hанаа сэдьхэл заhаха, эмаруулха таhалга нээгдэхэ юм.

— Эдэ бүгэдэ хуу түлөөhэгүй. 30 хүн нэгэ мүhэн түс түбтэ ябаха аргатай. Остеохондроз, радикулит үбшэнтэй, хүйтэ абаhанай хойшолонтой зон олон. 11 саг багаар забhарлалда хүдэлмэришэдтөө түсхай гимнастика хүүлэдэг болохобди. Түрүүшээр hанаанда таагүйшье байжа магад. Теэд hураз, дадаа hаа, өөhэдтэнь ехэл аятай болохо, — гэжэ түбэй массажист Е. Л. Курбатова хэлээ hэн.

«Лотос» кооперативые урижа, хэды гоёор, буряад хээ угалзануудтайгаар түбөө шэмэглээ гээшэб. Ажалша хүндэ анхаралай иигэжэ хандуулагдажа байхада, урматай хүдэлэнгүй яахаб.

Апрелиин 21-нэй үдэр комбинадта юрын ажалша үдэр мэтэ байба. Гол цехүүдтэ 46 мянган түхэригэй продукци гаргагдаа. Ниислэл хотын ажалшадые сагаан эдеэгээр хангагшад хүдэлжэ олоhон мүнгэнэйнгээ ехэ хубиие инвалидуудай бүлгэмдэ тэдхэмжэ болгон эльгээхэ гэжэ шиидэнхэй. Энэрхы сэдьхэлэй хүдэлөөе предприятичууд иигэжэ дэмжэнэ ха юм.

Заhабарилгада байhан мороженын цехтэ, hү юулэдэг линидэ слесарь-хабсаргагшад энэ үдэр хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлбэ.

Сагаан эдеэ буйлуулагшад «улаан субботодо» хэр эмхитэй эбтэйгээр гарахаб гэhэн асуудал эндэхи хүтэлбэрилэгшэдэй субботник эхмидхэхэ комиссиин hанаае ехээр зобоогоо.

Г. ТУРТУЕВА.

ХОЙТО-БАЙГАЛ

Районой ажалшад, БАМ-ай барилгашад, түмэр замшад В. И. Ленинэй түрэhөөр 120 жэлэй ойдо зорюулагдаhан коммунис субботнигто олоороо хабаадалсажа, эрхимээр ажаллаха гэhэн шиидхэбэри абаад, hайн бэлэдхэл хээ юм. Жэшээлхэдэ, Северобайкальскын түмэр замай отделениин хүдэлмэришэд субботнигой тоосоогоор апрелиин 1-hээ ашаанай поезднуудые ябуулжа эхилhэн юм. Тэдэнэр хүндэ ашаанай 24 поезд ябуулжа, нилээн ехэ ашаа зөөгөө. «Улаан субботын» үдэр 3 мянган түмэр замшад ажалдаа гаража, хүн зониие, арадай ажахын ашаа зөөбэ. Гадна хотын үйлсэнүүдые сэбэрлэжэ, болбосон түхэлтэй болголсобо. Түмэр замшад олоhон мүнгөөрөө Байгалай хойто эрьедэ пионер лагерь бариха юм.

«Нижнеангарсктрансстрой» трестын 7 мянган хүдэлмэришэн, инженерно-техническэ мэргэжэлтэд, алба хаагшад субботнигто хабаадалсаба. Байрын гэрнүүдые, социально-соёлой байшангуудые, БАМ-ай объектнүүдые бодхоолсобо.

К. ЖАМЬЯНОВ.

ХОТО, ХҮДӨӨГЭЙ hОНИН

ОЙН БАЯРАЙ ЖАГСААЛДА ХАБААДАЛСАХАНЬ

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда совет арадай туйлаhан Агууехэ Илалтын 45 жэлэй ойн hайндэр удэр хоногой үнгэрхэ бүри дүтэлжэл байнхай. Жэл бүри майн 9-дэ тэмдэглэгдэдэг энэ удэр Эхэ оронойнгоо ниислэл — Москва хотодо тэрэ тоодо, бүхы республика, область, хизаарнуудай түб hуурин, хүдөө нютагуудта hайндэрэй парад-жагсаал болохоор хараалагдаба.

Москва хотын Улаан талмай дээрэ сэрэгшэдэй парад жагсаал үнгэргэхэ тухай СССР-эй Президентын Указ абтаба гээшэ. Энэнь ойлгосотой. Юуб гэхэдэ, тэрэ холын шуhата, ээрхэг түримхэйшүүлэй үүдхэhэн ехэ дайнда совет ороной олон тоото үндэhэ яhатанhaa бүридэhэн арадаймнай арми түүхэ домогто оронhон Агууехэ Илалта туйлаа ха юм.

Илалтын hайндэрэй парад-жагсаалда гансашье мүнөө сэрэгэй албанда байhан хүбүүднай хабаадаха бэшэ, мүн дайнай ветеранууд хабаадалсахаа hэн. Энэ ороноймнай ниислэл Москва хотодо нютаг бүхэнhөө эрэжэ эхилбэ.

— Агууехэ Илалтын hайндэрэй парадта хабаадалсахань манай республикын дайнай нэгэн ветеран оршоно,— гэжэ Буряад АССР-эй сэрэгэй комиссариадай хүдэлмэрилэгшэ П. В. Шевченко хөөрэнэ.— Республикын дайнай ветерануудай дундаhaa имэ ехэ хүндэдэ Кабанскын районой Сэлэнгэ станцида ажаhуудаг, Алдар Солын гурба шатын орденто П. А. Попов хүртэбэ даа,— гэжэ Павел Васильевич үгэеэ үргэлжэлүүлнэ.

Дайнай ветерануудай хамтаруулагдаhан полкын зэргэдэ фронтовигууд, партизанууд, подпольщигууд, дайнай жэлнүүдтэ тылдэ хүдэлhэн ажалай ветеранууд, Улаан талмай дээрэ суглараhан парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэд, Москва хотын ажалшадай, айлшадай урдуур үнгэрхэнь гэээшэ. Тэдэнэй дунда нютагаймнай хүбүүн, юрын сэрэгшэ ябаhан Попов алхамаа жэгдэлэн трибунын урдуур үнгэрхэнь ха юм.

Петр Андриянович парадта хабаадалсахаа эрэhэн Алдар Солын гурбан шатын орденто 51 баатарнуудай нэгэниинь болоно.

Нүхэр Попов 1916 ондо Кабанскын районой Фофоново тосхондо түрэhэн юм. 19-тэйдөө Петр аяар холын Камчатка ошожо, тэндэ загаhа олзобориполоосог болохон аад, тоонто нютагаа hанажа, хоёр жэл болоод Буряад ороноо бусажа ерээ hэн. Удаань 1938 ондо Мысовая станци зооэоэ хэжэ, эндэхи загаhанай заводто мотористаар хүдэлжэ эхилhэн байна.

1941 ондо дайнай эхилhэн түрүүшын үдэрhөө тэрэ Улаан Армиин зэргэдэ жагсаба. Шэтэ хотодо шадарай сэлгэхүүдэй батальондо 1942 оной августа hара болотор албаа хэжэ ябаа. Гэбшэе үнинэй хүлеэгдэhэн холын ган замда эшелондо hуужа мордобо. Энэ үедэ Сталинград шадар шанга тулалдаан боложо байгаа hааб даа. Сибириин сэрэгшэд, тэрэ тоодо Петр нэгэ полкдо минометчик боложо абтаhан байгаа. Буу хэрэгсэлнүүдээ hайнаар шудалхые оролдожо ябаhан Петр фронт дээрэ, үбэлэй шэмэрүүн хүйтэн нэгэ үдэр хүлөө хүлдэhэн байба. Арагалуулhанай hүүлээр гвардейскэ стрелково полкын миномедуудай батарейдэ эльгээгдэhэн юм. Тэрэ энэл полктоо Зүүн Пруссида хүрэтэр алдаа хэжэ, дайгаа дүүргэжэ бэлээ.

Петр Андриянович олохон хэшэр хүндэ байлдаануудта хабаадаа. Тэрэ Донбасс шадар болоhон дайнда түрүүшын шагнал — «Дайшалхы габьяагай түлөө», Мелитополь хото шадарай тулалдаанда шагнагдаа, Улаан Одоной, Сиваш нуурай түлөө — Улаан Одоной хоёрдохи орденоор шагнагдаhан. Шауляй, Севастополь хотонуудые абалсаhанай түлөө Алдар Солын III, II шатын орденуудта хүртөө юм. Харин 1 шатын гурбадахи орденоо Кенигсбергын түлөө болоhон тулалдаанда шагнагдаhан гээшэ.

Сержант Попов 1946 оной нюн hарада тоонто нютагаа бусажа ерэбэ. Мысовая станцидаа поездын мастераар, Сэлэнгэ станцида ажаллажа пенсидэ гарабаа юм. 1976 ондо пенсидэ гаратара, Сэлэнгэ станцида ажаллаа юм. Петр Андриянович дайшалхы шагналнуудтай дээрэнь — Ажалай Улаан Туг орден, «Хүндэтэ түмэр замшан» тэмдэг нэмэгдэhэн гэээшэ.

Богонёор хөөрэхэдэ, баатар хүбүүнэймнай дайшалхы, ажалай намтар иимэл даа.

Агууехэ Илалтын 45 жэлэй ойн баярай ветерануудай парад-жагсаалда Буряад оронойнгоо фронтовигуудай нэрэhээ хабаадалсаха хүндэтэ эрхэдэ хүртэhэн П. А. Поповто элүүр энхэ ажаhуухыень хүсэнэбди.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

Г. ЦЫБИКОВ ТУХАЙ НОМ БАРЛАГДАХА

Ерэхэ жэлэй эхиндэ Ж. Д. Доржиев, А. М. Кондратов хоёрой бэшэhэн «Гомбожаб Цыбиков» гэhэн ном Эрхүү хотын Зүүн Сибириин номой хэблэлдэ барлагдахань гэhэн баярта мэдээсэл дуулдаба.

Мэдээжэ буряад эрдэмтэн, аяншалагша, Түбэд оронине шэнжэлэгшэ, профессор Г. Ц. Цыбиков тухай авторнууд дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэнэ.

Эрэлхэг зоригтой эрдэмтэн шэнжэлэгдээгүй Түбэд орон руу аяншалhан гээшэ. Тэрэ үедэ тэрээн руу ошохо, аяншалхань хорюултайшье, ами наhанда аймшагтайшье байhан юм. Тиигэжэ буряад эрдэмтэн Түбэдэй ниислэл хото болохо hаса хүрэжэ, арбан гурбадахи далай ламатай уулзаха эрхэдэ хүртэhэн юм. Тэндэhээ ерээд, «Буддын мүргэлшэн Түбэдэй нангин шүтөөгэй дэргэдэ» гэhэн ном соогоо аюултай аяншалга тухайгаа тон hонирхолтойгоор бэшээ hэн.

Ж. Д. Доржиев, А. М. Кондратов хоёрой бэшэhэн ном «Сибириин гайхамшагта хуби заяатай хүнүүд» гэhэн мэдээжэ серидэ 10 мянган хэhэгээр гаргагдахань.

Б. ДАБАИН.

БАРИЛГАШАД ОРОЛДОНО

Ахын районой ажалшад районой байгуулагдаhaар 50 жэлэй алтан ойе, энэ зундаа тэмдэглэхээ бэлдэжэ эхилбэ. Ойн баярай hайндэрые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын тула хаа хаанагүй эмхидхэлэй ехэ хэмжээ ябуулга бэелүүлэгдэжэ байнхай. Уран гартай барилгашадай хэхэ, бүтээхэ ажал горитой болонхой. Юуб гэхэдэ, олон тоото барилганууд хэгдэжэ эхилээ. Жэшээлбэл, Ахын барилга-заhабарилгын управлениин (начальнигынь А. Цыремпилун) барилгашад, уран гоё угалзануудаар шэмэглэгдэhэн, хизаар ороноо шэнжэлгын музей болон уужам үндэр спортын зал барижа байнхай. «Аха» кооператив шэнэ гостиница барина. Эдэ бүхы барилганууд зундаа районой мүндэлhөөр 50 жэлэй ойн баярай hайндэрэй урдахана, ашаглалгада тушаагдахаар хараалагдана. Мүн бэшэшье ажахынуудта барилга ехээр хэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, «Улаан Аха» колхоздо шэнэ hургуулиин байшан мүндэлхэ гэхэ мэтэ. Аха нютагай барилгашад, районойнгоо алтан ойн баярта hайндэртэ арга шадалаараа оролдожо, тосхон hууринуудаа шэнэлэн hэльбэжэ захаланхай.

О. БАЛДАНОВА.

ИЛЬИЧЭЙ ОЙДО ЗОРЮУЛАГДАНА

В. И. Ленинэй түрэhөөр 120 жэлэй ойдо зорюулагдажа, Закаменск хотын библиотекэ соо «Ленин тухай уншалганууд» үнгэргэгдэжэ, хүн зоной анхарал ехээр татаhан байна. Мүн лэ эндэнь «Ленин ба мүнөө үе саг» гэhэн выставкэ үнгэргэгдөө. Выставкэдэ номууд, зурагууд, слайднууд табигданхай байгаа юм. Гадна «В. И. Лениние уншанабди» гэhэн Ленинэй хэшээлнүүд үнгэргэгдэбэ.

— Долоон хоногой түгэсхэлдэ «Ленин ба залуушуул» гэhэн асуудалаар үгэ андалдаанууд үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

ДҮЙ ДҮРШЭЛӨӨРӨӨ ХУБААЛДАНА

Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай хүтэлбэрилэгшэд залуу хүдэлмэришэд ба аха заха нүхэд хоёрой хоорондо hайн

ЗАХААМИНАЙ hОНИН

хани барисаа тогтоохо талаар анхарал ехэ хандуулагдадаг юм.

Дайнай болон ажалай ветеранууд дайнда ябаhан тухайгаа, комбинадай түүхэ тухай hонирхолтойгоор хөөрэжэ үгэдэг.

hаяхана иимэ уулзалга эндэ болоо. Тус комбинадта мянга гаран ажалай ба дайнай ветеранууд тоологдоно. Эдэнhээ 250-ниинь мүнөөшье шадаха зэргээрээ хүдэлhөөр зандаа. Тэдэнэр баян дүй дүршэлөө залуушуулда дуратайгаар дамжуулна гэжэ онсолоё. Илангаяа ветеранууд Я. Т. Лысенко, М. П. Помович, И. М. Поскребышев, А. М. Помрыго, Ч. Б. Шагдуров гэгшэд hонирхолтой хөөрөөнүүдые үнгэргэбэ.

Н. ГАРМАЕВА.

ЗАЛУУ ХҮМҮҮЖҮҮЛЭГШЭДЭЙ ДУНДА

Гусиноозерск хотодо hургуулиин наhа гүйсөөгүй үхибүүдые хүмүүжүүлэгшэдэй дунда, «Эрхим хүмүүжүүлэгшэ» гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө харалга болобо. Залуу хүмүүжүүлэгшэд өөhэдынгөө мэргэжэлэй эрдэм мэдэсэ харуулан, орёо даабаринуудые дүүргэхэ ёhотой байба. Энээнhээ гадна олон хүнэй сугларhан клуб соо хайшан гээд харилсаа холбоо тогтоохоб, хөөрэлдөө эмхидхэхэб гэхэ мэтын хэмжээ ябуулга эмхидхэхэ зорилго табигдаа. Энэнь хүн бүхэнэй бэлиг шадабариhaа дулдыдаха гэээшэ ааб даа. Тэдэнэй программа соо уран hайханай номернууд, дуу, хатар, шүлэг оролсоо hэн. Гадна тэдэнэр гэр гэртээ тортнуудые бэлдэжэ асарба.

Соггой хүхюун халуун тэмсэл боложо, басагад түрүү hуури эзэлхын түлөө шадалаараа оролдобо.

Харалгын hүүлээр «Эрхим хүмүүжүүлэгшэ» гэhэн нэрэдэ хүүгэдэй 10-дахи саадай хүмүүжүүлэгшэ Е. Евсеева хүртэжэ, Югослави ошохо аяншалгын путевко абаха эрхэдэ хүртэбэ.

Н. ДАШЕЕВА.

hАЙНДЭРЛЭБЭ

Үнгэрhэн амаралтын үдэр районой олохон hууринуудта христиан шажан мүргэлтэнэй hайндэр — пасха тэмдэглэгдэбэ.

Манай гүрэн соо үни сагта энэ үдэр тэмдэглэхэнь хорюултай байhан юм. Гэбэшье хүн бүхэн гэр гэртээ урданай ёho заншалаар, пироги, кулич баридаг, тахяагай үндэгэ шэрдээд, гоёолтынгоо хубсаhа үмдөөд тэмдэглэдэг байhан гээшэ.

Үнгэрhэн амаралтын үдэр районой түб Петропавловка hууринда ехэ хүлгөөтэй, хүхюунээр үнгэрбэ. hууринай түбтэ яармаг эмхидхэгдэжэ, пироги, кулич, бублик, мүн бусадшье эдихэ зүйлнүүд худалдагдаа. Шогтой хүхюун наада харуулаа. Мүн эндэ дуу хүгжэмэй, дуу хатарай ан самбльнууд, соёлой байшангай фольклорно бүлэг эдэбхитэйгээр хабаадажа, харагшадые хужарлуулhан байха юм. Харагшад хоровод эмхидхэжэ хатарhан, частушкануудые дуулаhан байна.

Б. ЦЫБИКОВ.

МВД-hээ МЭДЭЭСЭНЭ

Апрель hарын үнгэрөөд байhан долоон хоногой туршада республика дотор 173 гэмтэ ябуулга хэгдэбэ. Тэрэ тоодо 5 хүн алуулhан, 9-ниинь хүндөөр гэмтэhэн, 3 эхэнэр хүсөөр эдлэгдэhэн байба. Тиихэдэ хори гаран ушарта яагаашьегүй ябаhан хүндэ зорюута аhажа сохиhон, зөөриинь буляажа абаhан, гүрэнэй, ниитын болон айлай гэр байраhaa хулгай хэгшэдэй тоо 98 болоhон байха юм. Энээнhээ гадна наркотическа бодосуудые хэрэглэhэн —2, үмсын машина хулгайлhан нэгэ хүн, бусад 29 гэмтэ ябуулга хэгшэд баригдаба.

Апрелиин 9-нэй үдэр сээжэ руугаа хүтагаар дайруулhан технологическа институдай студент В. В. Салдуев Улаан-Үдын 4-дэхи больницада оруулагдаhан байгаа. Тэрээнтэй архидаhан Хори тосхондо ажаhуудаг А. Р. Бориев хэрүүл үүдхэhэнэй hүүлээр иимэ муухай ааша гаргаhан байба. Мүн энэ үдэр Ивалгын районой милициин хүдэлмэрилэгшэд аха дүү П. А. Голыхтэние бариба. Эдэнэр апрелиин 7-до хулиган ааша үүдхэжэ, Ивалгын мехлесхозой хүдэлмэришэн В. Д. Рулевые сохиhон байгаа.

Улаан-Үдын Комсомольско үйлсын 76-дахи байраhaa 1958 оной гүрэнэй облигацинууд хулгайлагдаhан юм. Железнодорожно районой дотоодын хэрэгүүдэй таhагай хүдэлмэрилэгшэд хулгай хэhэн Гореловые бариhан байна.

Апрелиин 11-дэ «Коммунистическая» гэhэн трамвайн буудал дээрэ танигдаагүй хүн Тапхар тосхоной Н. гэгшын сүүмхыень мэхэлжэ гартаа абаhaар тэрьелhэн байба. Энэнь хаанашье хүдэлдэггүй С. Ц. Укеев гэжэ тодоруулагдаа.

Яруунын районой Комсомольский, Хориин районой Ашанга hууринуудай С. Д. Цырендоржиев, Э. В. Будажапов хоёр Улаан-Үдэдэ, 14-дэхи автобус соо хулиган ааша гаргаhан, яагаашьегүй ябаhан В. В. Василенкые сохиhон, автобусой шэлнүүдые тэhэлhэн байха юм. Эдэнэр мүнөө баригдаа.

Апрелиин 13-най үдэр Оцимигэй нэрэмжэтэ үйлсын 17-дохи хамтын байрын газаа танигдаагүй гурбан басагад кооперативна техникумэй hурагша П. гэгшые сохёо. Энэ хэрэгые патрульно-постовой албатан элирүүлбэ. Хулиган ааша хэгшэдынь хэд бэ гэхэдэ, Улаан-Үдын 10-дахи столовын хүдэлмэрилэгшэд Ершова С. А., Полякова Е. В., Новикова Ю. Н. гэгшэд болоно.

Загарайн районой Хуушан-Хүрбэ тосхондохи Хүрбын ОПХ-гай склад соохоо 7 центнер комбинированнэ тэжээл хулгайлагдаhан юм. hүниин зоргоор хулгай хэhэн Г. Г. Белых, С. Г. Белых, мүн Кабанскын районой шубуунай фабрикын склад соохоо тэжээл хулгайлhан А. С. Белых, Г. Г. Залуцкий гэгшэд баригдаа.

Үнгэрөөд байhан долоон хоногой туршада харгын-транспортна 25 аюул болоо. Эндэ 5 хүн, тэрэ тоодо нэгэ үхибүүн наhа бараhан, 27-ниинь хүндөөр гэмтэhэн байба. Тиихэдэ республика дотор 5 түймэр боложо, 5425 түхэригэй гарза хэгдээ. Энээнhээ гадна элдэб хулиган ааша гаргаhан 877 хүн Улаан-Үдэ хотын дотоодын хэрэгүүдэй таhагуудта оруулагдаа. Тэдэнэй дунда хуулиин наhа гүйсөөгүй hогтуу ябаhан 40 үхибүүд баригдаhан байна.

Буряадай АССР-эй МВД-гэй пресс-бүлэг.

Сэнхир экран

В. И. ЛЕНИНЭЙ ТҮРЭhӨӨР 120 ЖЭЛЭЙ ОЙ

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 12.00 — Үглөөнэй энеэдэ нааданай дамжуулга. 12.30 — «Аяншалагшадай клуб. 13.30 — «Хүгжэмтэ киоск». 14.00 — Экологическа программа. 15.30 — Концерт. 15.55 — «Элүүр энхэ байлга». 16.40 — Дуунай-инструментальна «Чаривна» ансамблиин концерт. 17.00— Хүдөөгэй ажалшадта дамжуулга. 18.15 — «Каменный цветок» — уран hайханай фильм. 19.45—«Фрагмент одной биографии» — фильм-балет. 20.40 — «Штрихи к портрету В. И. Ленина»— олон серитэй уран hайханай фильм. 3-дахи фильм. «Воздух Совнаркома». 22.00 — Время.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 10.30—«Счастливая Женька» — уран hайханай фильм. 11.50 — Баримтата фильмүүд. 12.30 — Аяншалагшадай клуб. 13.30 — Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 13.35 — Режиссер Е. Учителиин фильмүүд. «Подвиг Ленинграда». 14.40 — Ехэшүүлдэ ба үхибүүдтэ киноконцерт. 15.30 — «Совет Россин видеоканал. 18.00 — Уласхоорондын шэнжэлэл. 19.00 — Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 19.05— Баримтата фильм. 19.35 — «Тревожное воскресенье» — уран hайханай фильм. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 21.15 — Аэробикоор бүхэсоюзна мурысөөн. 22.00 — Время. 22.30 — Дуу, хатарай «Трусковчанка» ансамблиин концерт.

ТЕЛЕВИДЕНИ

АПРЕЛИИН 23-hаа 29 ХҮРЭТЭР

ПОНЕДЕЛЬНИК, 23

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.30— Футболой шэнжэлэл. 10.00—«Я пришел»— телевизионно уран hайханай фильм (Грузиин телефильмнүүдэй студи). 11.05— Ашхабад хотын хүүгэдэй филармониин скрипачнуудай ансамблиин концерт. 11.35—«Веселый цыпленок» — мультфильм. 11.45— Уласхоорондын конкурснуудай лауреат Д. Хворостовский дуулаха. 12.30—«Ан амитадай аймагта». 13.30— Время. 14.00—«hүүлшын отог бууса». Орон нютагhaa гаража ошоhон ород эхэнэр А. Ширинская-Манштейнэй хуби заяан тухай. 16.00 — Телевизионно баримтата фильмүүд. 16.55— Хүгжэмэй дээжэhээ. Л. Бетховен. Оркестртэй хамта скрипкэ дээрэ наадагдаха концерт. 17.45 — Хүүгэдтэ зорюулагдаhан дамжуулга (француз хэлэнэй хэшээлтэй). 18.45— Экономикын асуудалнуудаар хөөрэлдөөн. 19.30— Время. 20.00—«Девочка и Златогривый» — мультфильм. 20.15— Футболой шэнжэлэл. 20.45—«Два несовершенных человека»— уран hайханай фильм (Хитад). 22.00— Время. 22.30—Соносхолнууд. 22.35— Уран зохёолой дамжуулга. 00.35— Телевизионно шэнэ hонинуудай албан.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00— Үглөөнэй гимнастика. 9.15—«Мусоргский. Урагшаа шэнэ эрьенүүд тээшэ». 9.35, 10.35— Түүхэ. 9-дэхи класс. «Бидэ тулалдаанда ороо hэмди...» (А. И. Герцен). 10.05 — Итальян хэлэн. 11.05— Ямар юумэн дээрэ газар тогтожо байдаг бэ? 11.35, 12.35— Литература. 11-дэхи класс. А. Т. Твардовский. Ажабайдалай ба ажал ябуулгын хуудаhанууд. 12.05— Үхибүүнтэй харилсалгын hургаал. 5-дахи дамжуулга. 13.05—«Странный брак»— телефильм дабтагдаха. 1-дэхи сери (Венгри). 14.20—17.05—Забhарлалга. УЛААН-ҮДЭ. 17.05— «Зүүн Сибирь»— киножурнал.

ВТОРНИК, 24

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—«Друзья»— телевизионно баримтата фильм. 9.45 Хүгжэмтэ концерт. 10.10—«Два несовершенных человека» — уран hайханай фильм. 11.25— «Берегите тетю Шуру»— телевизионно баримтата фильм. 11.55—«Иимэ ушар болоо hэн...» 12.25— Хүүгэдтэ зорюулагдаhан дамжуулга (француз хэлэнэй хэшээлтэй). 13.25— Соносхолнууд. 13.30 — Время. 14.00— Уран зохёолой дамжуулга. 16.45—«Бжамий» гэжэ арадай хүгжэмэй ансамблиин концерт. 17.20—«Следствие и причины»— телевизионно баримтата фильм. 18.10— Дэлхэйн үхибүүд юун тухай дууланаб. 19.00—«Харгыгаар ябалгын аюулгүйе сахиха». 19.30— Время. 20.00—«Энээниие таанад хэжэ шадахат». 20.45—«9-дэхи студи». 21.45— СССР-эй гүрэнэй камерна оркестр наадаха. 22.00— Время. 22.30 — Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.40— Ехэшүүлдэ зорюулагдаhан мультфильмнүүдэй премьерэ. 22.55—«Дуран ба хабар» — концерт. 23.20— Телевизионно hонинуудай албан.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00— Үглөөнэй гимнастика. 9.15— И. Д. Ситин. «Ном болгожо бэшэмээр ажабайдал». 9.35, 10.35— География. 8-дахи класс. Байгаалиин гэнтын аюул усалнууд. 10.05, 11.05 — Француз хэлэн. 1-дэхи ба 2-дохи жэлээ hуралсагшадта. 11.35, 12.35— Түүхэ. 7-дохи класс. hэргээн хүгжөөлгын үе сагай искусство. 12.05— Ород хэлэн. 13.05—«Арад зон миниие бодото нэрые hэргээхэл...» —«Граждан дайнай герой, комкор В. М. Думенко тухай телевизионно баримтата фильм. 13.45—«Странный брак»—2-дохи сери. 14.55—16.50— Забhарлалга. УЛААН-ҮДЭ. 16.50 — «Шэнэ номуудай хуудаhануудаар». 17.40— Телевизионно hонин (буряадаар). 17.50—«Хөөрэлдөөн». «Ниитын hанамжын албаниие» байгуулха тухай.

СРЕДА, 25

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—«Газар дэлхэйн үхибүүд юун тухай дууланаб». 10.20— Хоккей. Дэлхэйн чемпионат. Чехословакиин болон СССР-эй суглуулагдамал командынууд наадаха. 12.20—«Белые розы»— баримтата фильм. 12.55— Арадай уран бэлигэй телевизионно, программануудай «hолонго» гэжэ уласхоорондын VIII фестиваль. Б. Феоктистов наадаха (СССР). 13.30 — Время. 16.45— Ород арадай инструментнүүдэй Свердловскын залуушуулай оркестр наадаха. 17.10—«Компьютертэй хөөрэлдөөн. 18.00— Хүүгэдтэ зорюулагдаhан дамжуулга (англи хэлэнэй хэшээлтэй). 17.00 —«Советүүдтэ — засаг». Грузидахи политическэ байдал. Грузиин КП-гэй ЦК-гай секретарь В. Гургенидзе дамжуулгада хабаадаха. 19.30— Время. 20.00— Хоккей. Дэлхэйн чемпионат. Чехословакиин ба СССР-эй суглуулагдамал командынууд наадаха. 22.00— Время. 22.30— Соносхолнууд. 22.35— Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.45 — Кинопанорама. 00.15—«Эксперимент острова Хайнань» — телевизионно баримтата фильм. Хитадай урда захадахи аралай түүхэ ба мүнөөнэй байдал. 00.50— Багахан концерт. 00.01—01.00— Футбол. Нүхэд ёhоной уулзалга. Ирландиин ба СССР-эй суглуулагдамал командынууд наадаха. Ирландиhaa дамжуулагдаха. 02.50— Телевизионно шэнэ hонинуудай албан.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00— Үглөөнэй гимнастика. 9.15—«Монрепо» —баримтата фильм. 9.35, 10.35 — Физикэ. 9-дэхи класс. Техническэ творчествын кружогто хэгдээ... 10.05—11.05— Немец хэлэн. 1-дэхи ба 2-дохи жэлээ hуралсагшадта. 11.35, 12.35— Хүгжэм. 5-дахи класс. И. Стравинский. «Петрушка». 12.05— «За синей птицей»— баримтата фильм. 12.05—«Странный брак»—3-дахи ба 4-дэхи сери-

ЧЕТВЕРГ, 26

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35— Футбол. Нүхэд ёhоной уулзалга. Ирландиин ба СССР-эй суглуулагдамал командынууд наадаха. 11.15—«Здравствуйте, тетя лиса!»— мультфильм. 11.25—«Аяншалагшадай клуб». 12.25— Хүүгэдтэ зорюулагдаhан дамжуулга (англи хэлэнэй хэшээлтэй). 13.25— Соносхолнууд. 13.30— Время. 14.00—«И осталось, как всегда, недосказанное что-то...»— телевизионно фильм. 16.45— Ородой хатар. Хатарай уран hайханай бүлгэмэй ансамбльнуудай концерт. 17.35— Эрдэм ухаанай hонин. 18.20 — Татар арадай дуунууд. 18.45—«...16 хүрэтэр ба тэрээнhээ дээшэ наhатайшуул». 19.30— Время. 20.00— Соносхолнууд. 20.05 — Дипломатида хабаагүй хөөрэлдөөнүүд. Великобританиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Д. Хэрдтэй хөөрэлдөөн. 20.30 — «Дуун-90». 22.00— Время. 22.30 — Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 22.40—«Сэдьхэлэй, энэрхы ябадалай, гуниг гашууда-

ПЯТНИЦА, 27

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.30— Хоккей. Дэлхэйн чемпионат СССР-эй ба Канадын суглуулагдамал командынууд наадаха. 11.15— Кинопанорама. 12.45—«16 хүрэтэр ба тэрээнhээ дээшэ наhатайшуул». 13.30— Время. 14.30—«Дуун-90». 16.45—Свердловскын оперно театр урина. 17.35— Социализмын асуудалнууд. Бодото байдал ба хараа түсэбүүд. 18.20—«Бегемот болон наран» — мультфильм. 18.30— Илалтын 45 жэлэй ойдо. «Полководцы»— баримтата фильм. 19.30 —Время. 20.00— хоккей. Дэлхэйн чемпионат. СССР-эй ба Канадын суглуулагдамал командынууд наадаха. 22.00—Время. 22.30 — Соносхолнууд. 22.35—«Хараа бодол». 00.05— «Голландский дневник»— баримтата фильм. 01.35— Телевизионно шэнэ hонинуудай албан.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00— Үглөөнэй гимнастика. 9.15—«Однажды»— баримтата фильм. 9.35, 10.35— Бидэниие тойрожо байhан оршон дэлхэй. 2-дохи класс. «Ходоо наран мандаг лэ». 9.55, 10.55—«Гроссой шэдитэ шэрэ будагууд». 10.05, 11.05— Англи хэлэн. 1-дэхи ба 2-дохи жэлээ hуралсажа байгшадта. 12.05 — Цимбальна дохёонууд. 13.05 —«Короли и капуста»— теле-

СУББОТО, 28

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—«Радуга»— телевизионно баримтата фильм. 10.05— «Завтра выйдешь?»— үхибүүдтэ зорюулагдаhан фильм (Узбекфильм). 11.10 — Эртэ урда сагай аялга дуунай концерт. 12.00—«Ажамидарыш, Газар!» 13.30— Время. 16.45— РСФСР-эй арадуудай аман үгын хүгжэмэй зохёол. 17.30—«Алас-Дурна зүг»— киножурнал. 17.45 —«Образ»— аха классай hурагшадта зорюулагдаhан уран зохёолой дамжуулга. 19.00 — «Партнер»— худалдаа наймаанай hонин. 19.30— Время. 20.00—«Хани барисаанай замууд»— Анда хотонуудай бүхэдэлхэйн үдэртэ зорюулагдаhан концерт. 20.30—«Аистенок Кич»— мультфильм. 20.40 — Режиссер Л. Луковай фильмүүд. «Два бойца» (Ташкентын киностуди). 22.00 — Время. 22.50—«Инаг дуран тухай» концерт. 23.25— Хоккей. Түгэсхэлэй мурысөөндэ хабаадаhан командынуудай наадан. 02.00 — Телевизионно hонинуудай албан (02.25 час хүрэтэр).

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00— Үглөөнэй гимнастика. 9.15— Рембрандт. Офорт. 9.35, 10.35— Түүхэ. 6-дахи класс. Эртэ урдын Греци тухай домогууд. 10.05—«В начале было...»— эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 11.35, 12.35 —Түүхэ. 9-дэхи кл. 70-дахи—80-дахи онуудай хүдэлмэришэдэй хүдэлөөн ба Россида марксизмын дэлгэрүүлэгдэжэ эхилэлгэ. 12.05—«Эжы, аба бидэ гурбан». 13.05—«Короли и капуста»— телефильм. 2-дохи сери. 14.15—17.00 — Забhарлалга. УЛААН-ҮДЭ. 17.00—«Ночью в театре»— мультфильм. 17.10— «Не умирай — никогда» — баримтата фильм. 18.00— Буряад хэлэнэй телевизионно хэшээл.

ВОСКРЕСЕНИ, 29

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.30—«Спортлотогой тираж». 9.45— Баримтата фильмүүд. 10.15—«Приключения «Ивашки»— мультфильм. 10.35 —Хоккей. Дэлхэйн чемпионат. Түгэсхэлэй мурысөөндэ хабаадаhан командынуудай наадан. 22.00— Время. 22.30 — «Хэтэ мүнхын юумэн тухай бодолнууд». Амаралтын үдэрэй hаhаа сэдьхэлэй нангин захяа. 22.45— П. И. Чайковский. Зүүн романс. 23.10—«КВН-90». Днепропетровско гүрэнэй университедэй, Киевскэ политехническэ институдай командынуудай уулзалга (00.55 час хүрэтэр).

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — «Зарядкадаа зогсогты!» 9.15— Мультфильмнүүд. 9.45—«Эди шэдитэй уулзалга»—телеочерк. 10.15 — Союзна республикануудай кинопублицистикэ. «Пострижение»— телевизионно баримтата фильм. Вокзалнуудаар ажаhуудаг басагад тухай (Киев). 10.45—«Бухарестский паспорт»— уран hайханай фильм. 11.50—«Неожиданный Вьетнам»— телевизионно баримтата фильм. 12.40—«Семеро смелых — уран hайханай фильм. 14.10 — «Россида дурлал» — концерт. 15.05— Соносхолнууд. 15.10— Танилсагты: Теймураз Мурванидзе. 15.30 — «Совет Росси». 18.00—«Түби дэлхэй»— уласхоорондын программа. 19.00—«Дустар» — фильм-концерт. 19.30— Время. 20.00— «Вертикаль». «Борение Александра Скрябина»— телевизионно баримтата фильм. Композитор болон пианистын зохёохы ажал ябуулга тухай. 20.30 — «Ламочка» — мультфильм. 20.35— Ф. Лист. «По прочтении Данте»— фантази-

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто

Мүнөөдэр — В. И. Ленинэй түрэhөөр 120 жэлэй ой. Октябриин вождь, Коммунис парти болон Совет гүрэнэй үндэhэ hуури табигша В. И. Лениние хубилган шэнэдхэлгэ мандаа бүри дүтэ, ойро болгоно. Орон дотор боложо байгаа хубилалтанууд Ленинэй сэсэн мэргэн заабаринуудта түшэглэнэ. Революциие саашадань үргэлжэлүүлхэ хэрэгтэмнай, түйлаhан амжалтануудаа, дутуу дунданиуудаа сэгнэхэдэмнай, Ленин сэсэн мэргэн hургаал заабаринуудые манда үгэнэ. Москвада, ССР Союзай Ехэ театр соо В. И. Ленинэй 120 жэлэй ойдо зорюулагдаhан баярай суглаан болобо. КПСС-эй Московско горкомой нэгэдэхи секретарь, КПСС-эй Россин ЦК-гай бюрогой гэшүүн Ю. А. Прокофьев баярай суглаае нээбэ. СССР-эй Президент, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой «Ленин тухай үгые» суглаанда хабаадагшад ехэ анхарлтайгаар шагнаhан байна. Москвада болоhон баярай суглаан, М. С. Горбачевой «Ленин тухай үгэ» газетын энэ номерой нэгэдэхи, хоёрдохи хуудаhануудта үгтэбэ.

Газетын гурбадахи хуудаhанда уран зохёолшо Петр Дудочкинай Ленин тухай новеллэнүүд уншагшадай анхаралда дурадхагдана.

Редакторай орлогшо
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ

Кино, театр

Театр оперы и балета
Бахчисарайский фонтан — в 12.
Русский театр драмы
Волшебник изумрудного города — в 12, Диоген — в 19-30.
«Дружба»
Кремлевские куранты — в 10, Псы — в 12, 14, 16, 18, 20, 21-40.
«Прогресс»
Красный зал — Шакалы — в 9-50, 11-40, 13-30, 15-20, 17-10, 19, 21. Зеленый зал — Шакалы — в 10-50, 12-40, 14-30, 21-30, киновечер, посвященный 120-летию со дня рождения В. И Ленина, худ. фильм. Шестое июля — в 16-20, Мудрая царица Мандухай (2 серии) — в 18-10
«Родина»
Чучело (2 серии) — в 9-40, 16,

НАШ АДРЕС: 670000, УЛАН-УДЭ ул. Каландаришвили, 23.

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная —2-54-54, зам. редактора —2-68-08, зам. редактора —2-62-62, отв секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды —2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2 63-26; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63 информации —2-34-05; переводов —2-54-93; писем и селькоров — 2-67-81 корректорская —2-33-61; выпускающие —2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин —91-1-44, г. Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск —55-6-99, г. Закаменск —31-61, п. Кырен —91-9-79 п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия —2-33-77, вахта —2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901

Газета отпечатана ... канской типографии издата Бурятской ... ректор 2-40-45 Н-03425. Заказ № 9...